

Jan
Kameník
Prózy

T R I Á D A
1 9 9 5

KNHA VYCHÁZÍ ZA PODPORY
MINISTERSTVA KULTURY ČR
V RÁMCI PROJEKTU „LITERATURA A AUTOŘI ČR“

© Jan Kameník – dědicové, 1995
Illustrations © Adriena Šimotová, 1995
Epilogue © Eva Formánková, 1995
ISBN 80-901861-1-4

Výhybkář

V úzkosti své vzýval jsem Hospodina
a k Bohu svému volal jsem
i vyslyšel z chrámu svého hlas můj
a křik můj přišel v uši jeho --

Dým vycházel z chřipí jeho
a oheň sžírající z úst jeho,
od něhož se uhlí roznítilo --

I vsedl na cherubína a letěl
a spatřen jest na peří větrovém --

18. ŽALM DAVIDŮV
VERŠ 7. 9 A 11
BIBLE KRALICKÉ

Kde duše přímo prožívá a chápe,
mdlá moudrost rozumu jen diví se a lápe;
kdypak už rozum otřesen se sklóní
a uzná, že je rozumný až po ní?

1

Našel jsem Popelku jako vždy osamělou. Chodíval jsem totiž to chudé, ponížené dítě vyučovat jen tak ze své dobré vůle, ale možná i trochu z vypínavosti. To jsem si uvědomil později; snad v tom bylo i trochu pedagogické zvědavosti, neboť musím říci už napřed: ta dívka, která potom tak prolula mou bytostí (prosím: jen ne žádné obscénní myšlenky! Jsem až dosud panicem!), ta dívka byla prapodivná. S nikým takovým jsem se do té doby nesetkal. Však uvidíme. Tehdy jsem jí mezi jiným řekl:

„Samota je zrcadlo ukazující přesně. Její hořkost je právě v této prostotě. Ale chraň se, samotářko, couvat před zrcadlem do snů, jejichž sladkost rozežírá vnitřnosti.“ Četl jsem to tak doslova v jedné moudré knize a vůbec jsem tomu sám nerozuměl. Ale připadalo mi to vznešené a dodávalo mi to lesku. Ostatně, co bychom my učitelé učili bez naučených citátů?

„Ano, stále a stále se na sebe dívám zblízka,“ odpovídá zasněženě (!) šeptem Popelka. „Zpočátku to ovšem bylo otřesné – Stejně jako křivda, dokud jsem se jí nepoddala naprosto. Je to tak, jako když člověka dlouho vyhánějí na rozbitý most, který končí uprostřed řeky. Bijí a říkají: – skoč! skoč! a člověk se brání a stále

trpí. Až jednou přece skočí – a zavčas pomyslí na dech: – aby mi stačil, než vyplavu. – Vyplave a je strachu konec. Pak už se nebojí ničeho, ničeho na světě a je mu navždy dobře.“

„A víte-li pak,“ povídá náhle, „že rozhodně ti, kdo bijí, jsou na tom nejhůř? Hněv je pomalá sebevražda.“

Pak udivena sepjala ruce a plna soucitu k těm, kdo jí kdy ublížili, proseděla dlouho mlčky ve svém koutku. Její osobní nouze jí sdělovala způsob, jak obdarovávat druhé. Zdá se mi, že to nebyl její poslední soucit s lidmi v té době, kdy o ní všeobecně počali soudit, že je otrlá.

Když jsem ji brzy nato potkal, sdělila mi důvěrně, že jim žehná, ale rmoutila se.

„Všechna má žehnání nemají větší ceny než nitě, kterými svým sestram látam šaty. Jen tak, že se tím udržují pohromadě.“

„V čem to asi vězí?“ ptám se se skrývanou bezradností.

Odpoví mi za chvíli:

„Myslím, že je Popelce ještě třeba odsunout Popelku. Příliš se do všeho vtírá.“

Díval jsem se za ní, jak odchází, a pomyslí jsem si překvapeně: – Snažit se ustoupit i z toho místa, které se přirozeně zaujímá? – Lekl jsem se jaksi a soustředil se na tu záhadu.

Ale v témž okamžiku mne zalila zvláštní blaženost. Ve vteřinách, kdy odtékala, se mé tělo zježilo hrůzou z onoho vpádu, který je opominul a vymykal se jeho zkušenostem. Nebyl mu nepřitelem, ale prošel jím, jako by ho nebylo. Ba pronikl i rozumem jako pouhým stínem. Rozum by byl rád okusil tohoto dotyku, ale nemůže; jeho schopnosti tu právě končí. – Co to znamená? Varuji se –

Potom jsem Popelku dlouho neviděl. Upřímně se vyznám: ze strachu před jejím vlivem, kterému jsem připisoval svůj tehdejší bezvolný zážitek. Popelka je podivné děvče, ale patrně o tom ani neví. Jak podivné, na to jsem teprve sám zvědav. Snad na to přijdu, dávám si s ní práci. Možná, že ji dokonce zachráním před nějakým zlem, které ji táhne za sebou.

Za několik dnů mi kdosi vypravoval příhodu (časem se stala dokonce Popelka tím příslovečnou –) o máku, čistě vybraném z popela. Byl to jeden z těch trestuhodných úkolů, které dávaly sestry Popelce, aby ji potrápily. Tenhle byl vskutku nad lidské síly a zřejmě vypočten k tomu, aby jej nevykonala, a ony tak získaly příležitost k potrestání dobré dívky, neboť ji nebylo už možno ničím zastrašit. Ale splnila svůj úkol i tentokrát, což je tak ohromilo, že o tom samy roznesly zprávu po městě, ačkoliv případ jim nebyl ke cti.

Jako k druhým, došla pověst i ke mně. Ale myslím, že nikým tak neotřásla a zároveň nikoho méně nepřekvapila. Co jsem vlastně očekával od té služtičky?

Zmatený úžas duše, která už možná netápe, je těžko snesitelný člověku, když se sám teprve probouzí a když se nezbavil dosud mnoha příznaků strachu, složitých to posedlostí, pojmenovaných vášněmi. Říkám totiž, že různé vášně jsou jen mnohé tváře strachu (– víra je mír!). Závist se z nich rozplyne snad nejpozději. Hle, toužím po vysvětlení, ale zahanbující slabost a nechť mne neopouštějí. Mé larvy, uvolněte mi cestu, která vede k Popelce.

Šel jsem na ni zhurta:

„Jak jsi to mohla udělat? Stydíš se být jen člověkem? Stáváš se čarodějnicí? Díváš se pyšně, ale tvé podvědomí bude asi plné neplech!“

„Nerozumím vám,“ odpovídá Popelka a pozoruje s údivem mou křivou tvář.

„Jak jsi to mohla udělat?“

„Jsou pomocníci –“

„Aha.“ Tisknu ji prstem ke zdi.

Vrtí záporně hlavou a je tak dětsky smutná, že jsem se zastyděl.

„Posadte se,“ řekla konečně. „Budu vám vypravovat.“

Jistě jen z lítosti se mnou, jaká hanba. Kde má ta žena vědomí? Tam, kde všechno-ostatní končí? Nebo kde teprv něco začíná? Jeho moc mne přitahovala. Bránil jsem se ze všech sil. Nevzdávám se lehkého svého místa, jak přísluší filosofu, vždyť – kdopak ví? (Ó mys-

li, má mysl, co to je v tobě tak zbabělého? Proč se raději necháš bičovat, než bys zradila to, co podvědomě už nenávidíš? Jen proto, že ono hýčká tvé slabosti?)

Co jsem se dověděl za celý večer od Popelky, mohu říci jen krátce a sotva to bude vše, neboť neumím opakovat její neobvykle výrazná slova. Nuže: kouzlo, kterým je ona sama, a nikoliv ďas, vymyšlený povrechnými soudci, síla, vznikající za jistých podmínek mezi dvěma póly – naprostou svobodou a naprostou pokorou, strhuje v sebe nejprve bludné stíny, ne dost čistotné, ale pomalu se umývá. Po čase vchází s ní do styku kouzelný proutek, abych tak řekl, vlastnost přátelská, například asi v podobě holubice přebírajících Popelce mák z popela. Kdekdo totiž mluví o holubicích, jen ona ne. Ovšemže si ten zázrak nikdo jinak neumí představit. Dám přednost podobenství smyčce odbavujícího čisté zvuky z myšlenkových sedlin. Ale makových zrněk a čistých zvuků je vždy daleko, daleko méně než ostatního, a proto, dříve než naplní ošatku, prožije Popelka asi celý věk hrůz. Co o tom ví ten, kdo jen podle hotové hromady posuzuje její práci? – A pokud se týče holubice, dívím se, že nebyla nakonec hnána, aby se zodpovídala z podvodu. Lidé jsou většinou bez obraznosti.

Tak by se asi dalo naznačit její tajemství, ovšem sám vidím, že nejasně. Je to jen stručný obsah jejího sdělení, které je nepřevoditelné. Nenalézám slov pro věci, o kterých hovořila tak výrazně. Jak jen, jak? Byla to vůbec slova? Zdá se mi teď, že mluvila pouhou myšlenkou –

„– zahradnice uvolňuje útlé chvějící se kořínky a přesazuje je do mé bytosti –“

Stávám se snad dokonce originálním básníkem pod vlivem té krasavice?

Nemohu zapřít, že tím trpím. Snáším myšlenkové násilí od toho děvčete, i když plné sladkosti – Však právě toho blaha se bojím! Vždyť to nakonec dopadlo se mnou bezmála jako při našem posledním setkání, ale ubránil jsem se nežádoucímu záchvatu. Vím už trochu, jak na to. Nechci, nechci být stržen kdovíkam,

dluhuji tu povinnost své důstojnosti vzdělaného člověka. Jsem nyní ovšem přesvědčen, že Popelka skutečně, mizíc ze sebe samé, stává se svým vlastním kouzlem následkem přeměny. Stává se kouzlem, nikoliv kouzelnicí, na to pozor! Ale sám zatím netoužím po něčem podobném. Mne jen láká zkoumání Popelčina případu a k tomu potřebuji chladnou hlavu. Možná, že skutečně je jí už „navždy dobře“, jak se onehdy vyjádřila, ale nemíním se ani jejím dobrem nakazit. Nu, přiznám tu dokonce i druhou, podružnější příčinu svého odporu: bojím se – nudy z odhalení hysterie.

2

Jsem jako slídič. Hnuší se mi trochu můj způsob, ale nemohu se přece vrhnout do jádru Popelčina tajemství, jak se říká: – rovnýma nohama. Co by ze mne zbylo? Kde by zůstal badatel? Obracím zvědavě dívčinu důvěřivost jako listy v knize. Ale tak jako nalézáme často v knihách to hlavní „mezi řádky“, neboť hodnota výrazů je právě v tom, že mají sílu sdělit pocitem i to, co doslova neříkají, co snad nejde ani doslovně vyjádřit, aby se nepokazilo, i já jsem nucen do jisté míry se vzdát moci, která proudí z jejích slov, abych je správně pochopil. Je to vyčerpávající metoda. Snad není slaboštvím státi se obětí vědy, oddati se vážnému předmětu svého zájmu tolik, že je jím člověk takřka vysát. Ale v tomto případě? Být kořistí fantastické dívky nebylo by právě důstojné vědeckého rozumu. Zvláště musím-li si přiznat, že jsem ještě nic nevyslídil. Jak trapné, je-li lovec oněch nedostižných záhad stále jen na čekání! Namíříš – a zvěř se ztratí. Jakým úžasně jemným vnímáním je varována? Velmi zajímavé.

Můj zájem se ještě zvýšil, když nastaly události. První z nich (šly pak jedna za druhou) mi zvěstovala sama Popelka:

„Blíží se královský syn.“

Později skutečně přijel. Nevím, jak to už tehdy mohla uhodnout. Ale řekla onu krátkou větu s výrazem tak složitým: zněla

91 v něm i bázeň pokory před nesnesitelným dobrem, a naopak zase přehnané sebevědomí, jako by tato vysoká osobnost (vskutku příliš až nedostupná) přicházela zrovna kvůli ní. Toho jsem se polekal, neboť nesnesu, aby se někdo přede mnou sám zesměšňoval. Jenže Popelka při tom nebyla vůbec k smíchu. Co bych zapíral: já se jí bál. Neboť další rys tónu té krátké věty byl tragický přízvuk, vrženost v osud, hrůza – Setrásl jsem ten dojem opovržlivou odpovědí:

„Změní se tím snad něco?“

Načež následoval tak živočišně nevinný pohled, plný údivu a otázky, že jsem málem uvěřil, že předtím nebylo nic řečeno.

Teprve mnohem později mi bylo dovoleno trochu nahlédnout do skrytě probíhajících procesů, kterými jsou zhruba seskupovány osudy lidských duší, mnohdy téměř nesouběžné s vnějším životem osob a většinou až do smrti neviditelné jejich okolí. A co je vůbec již nejzáhadnější, mnohdy neuvědoměné – neuvědoměné si samou myslí člověka, v němž se dějí, leda jen v určitém období nebo dokonce jen jedinou chvíli v životě. Překvapuje mne nyní k stáru poznávání i takových případů, kde některá osoba podvědomě docela s velkými obtížemi a utrpením sama brzdí násilně svůj osud, svůj výsostný osud, který by ji mohl vykoupit, posunout její cestu skokem o vrstvu výš, kde by šla dál lehčeji a jaksí v ušlechtilějším slohu, nebo který by ji naopak rád přinutil jedním rázem proplout nejsmrduťejším kalem a navždy už si pak oddychnout, kdežto ona se statečně ubrání tlaku, o jehož blahodárnosti nikdy nezví, a volí, bláhová, raději pobyt v trochu méně páchnoucím trvání celý svůj život, ale s veškerým pohodlím těla i mysli. A kdo ví, čím to je, že některá duše až tak si zamiluje letargii svého pozemského bytí, že sama sebe horlivě popírá, nevědouc a nevěříc, že je. Dokáže udělat se jen pouhým přívěskem čehokoliv velmi pomíjejícího a ponižujícího, vymyšleného jen na chvíli k obalamučení tohoto světa, stát se ubohým kusem hadru, který je úplně uspokojen tím, že se třepetá jako ostatní cáry podobných duší, upadlých v sebevražednou máni z strachu před zodpovědností.

(Obrysy pohledu se mi rozplizly. Jak to, že: duše popírá sebe, duši? Je tu nějaká neurčitá dvojakost. Užívám povšechného výrazu, ne dost jemně odlišeného, doufaje, že sestavení věty objasní význam slov. Až budu mít kdy, promyslím tu věc.)

Ale Popelka! V oné chvíli se mohla přirovnat k probouzejícímu se spáči, který už nabyl téměř vědomí, ale stále se nemůže rozloučit s nevinností dřímoty a své okolí udivuje tím, že se na nás už prve podíval hluboce vědomýma očima, plnýma zodpovědnosti za přicházející den, a tu jej náhle vidíme opět polospícího, tupého jako zvířátko. Popelka, nevědouc o tom, vcházela pokorně v oné chvíli ve svůj druhý osud. (Uskutečnění se jejího „druhého osudu“ a jeho líčení tvoří vlastně celou další část mého vypravování. Obávám se jen, že při vši pečlivosti se bude mnoha čtenářům zdát nesrozumitelné. Mohu za to ale já, že je naše řeč tak chudá, jakmile se počne zabývat věcmi, které nevlastní přirozeně kdekdo?)

Ač o něm někteří mluvili, nikdo u nás tehdy neznal osobně královského syna, nikdo o něm vlastně nic nevěděl. Byl osobností velmi tajemnou. Tím nechci říci, že by se mnozí starali o to, jak to s ním vlastně je. Jen mizivá hrstka uznávala jeho význam pro svůj život, aniž jí onen význam byl zcela jasný. Tím důležitěji se ovšem zabývali právě touto otázkou. Nezapírám, že jsem byl mezi nimi i já. Patřilo ostatně k mému zaměstnání vyhledávat vyšší souvislosti. Většina se však nestarala o královského syna ani o krále. Když někdo dýchá, myslí snad na vzduch? Tak je to s mnoha věcmi. Naskytla-li se zato náhle příležitost uvidět, co nebylo jinde vidáno, všichni byli poblázněni. A opět ne skutečnou hodnotou slíbeného. Byla jim příliš vysoká, a tedy prakticky neužitečná. Bláznili výhradně za novinkou.

A Popelka? Byla neklidná a zřejmě trpěla.

Netrvalo dlouho a přijel. Neviděn, nepoznán, nezjištěn, takže i mně samotnému bylo divné, jak se to ví. Ale byla to pravda, neboť zanedlouho roznášeli po městě pozvání na jeho ples. Vlastně tam prý směl každý, kdo po tom zatouží. Po první vlně hltavosti nastal tedy odliv do zlostného zklamání; neboť co může být zvláštního

93 a žádoucího na tom, co je pro každého? Pro každého, kdo po tom zatouží? – A kdo si troufá, – dodávali druhý den někteří rozšafnější. Teprve ona věta: – kdo si troufá – přinutila lidi pomyslit, že dovolená cesta nemusí být proto ještě bez nebezpečí. Načež byla ihned vymyšlena spousta domnělých nebezpečí a leckde se došlo až k strachu o život. Podrobnosti vynechám, jen to musím ještě říci, abych první část událostí uzavřel: konečně se občané domluvili natolik, že každý sám o sobě věděl, je-li pro něj vhodno jít na ples, či nikoliv.

Také Popelčiny sestry půjdou na ples. Nezáskají-li nic, tedy také nic neztratí; jejich nos jde hezkých pár centimetrů před srdcem. Popelka jim šije důstojné šaty. Dokud má všechny záhyby v rukou, šaty jsou hodny královského pohledu, ale jakmile se v nich sestry začnou pohybovat, dojem se pokazí; je mi jasné, že to není jejich vinou, ale ony spílají a vadí se pro její zlomyslnost. Přece nemusí být nějaká věc špatná proto, že druhý v ní neumí chodit?

Sestry ovšem, ve snaze udržovat Popelčino sebevědomí co nejnižší, po ní doslova šlapaly. Neboť patří k nejpočetnějšímu lidskému druhu, který, mohu-li užít obrazu, jako by byl svým určením odkázán výhradně k horizontálnímu pohybu, a tedy zdržován a rozčilován vším, co se pne do výše nebo co je položeno napříč cesty. Bytosti tohoto druhu, vybavené od přírody zvláštní citlivostí pro ony, často sotva znatelné překážky, nepostrádají ani kusadel k jejich odstranění. Sestry, které pokládaly Popelčinu skromnost a uzavřenost za příčné břevno, rodinný kaz, veřejnou hanbu, osobní urážku, ochránila jejich vlastní omezenost od nejhoršího, neboť kdyby byly pochopily, že Popelčiny „nectnosti“ jsou dokonce přívlastky čehosi pnoucího se do výše, byly by se pravděpodobně zalkly hněvem.

Zdá se, že vašeň závidí, ona z posledních, co přežívají pudové období vyvíjející se lidské osobnosti, je také z prvních, objevujíc se hned na jeho počátku, a to ze stanoviska právě tohoto období v úloze nikoliv ponižující: v úloze přední stráže sebezáchovného pudu. Jenže, být nucen závidět tomu, za něž se stydíme, musilo

by způsobit úplný rozvrat v bytostech i tak málo složitých, jako jsou Popelčiny sestry.

Popelka je tedy v právu, když je lituje, a také ony jsou v právu po svém, když po ní šlapou. Přesto jsem se divil jejich pohoršení nad Popelčíným nápadem, aby ji vzaly s sebou na ples. Jestliže se nepozastavovaly nad její troufalostí vykonávat nadlidské úkoly, které jí přidělovaly, jak to, že viděly opovážlivost v touze po tom, co mohl přece každý? Ostatně, což jsem tehdy nebyl i já omezený, když jsem jí oproti sestrám vytýkal malichernost jejího přání?

Jak málo jsem ji tehdy ještě znal, ač jsem vystopoval kdejakou její myšlenku. Jestliže mi mohlo napadnout, že je Popelka s to žádat něco menšího než nejpřímější cestu k nejvyšší svobodě?! Jak to, že jsem už tehdy nepoznal, že její nelidská pokora je takovou hrdoostí, jaká se neukojí ničím ve světě poměrnosti? Její touha sama mi měla být pokynem, abych v plesu královského syna nepředpokládal jako druzí trochu významnější běžnou událost, ale spíš se poděsil znamením, které mi Popelka svým zájmem podvědomě dává. Neboť div byl už v tom, že vůbec o něco žádala ona, jež si druhdy vyčítala i místo, které nezbytně zaujímá.

Pohyb času však míjel právě onen poslední bod tichého toku její duše, bod na okraji skály nad propastí, a nedovolil už zavlnit se zpátky a rozlítí se do mělčiny, ale přinutil ji stát se vodopádem.

3

Když přišel večer dvorního plesu, ubíral jsem se s ostatními na hrad. Pokládal jsem za svou víceméně úřední povinnost zúčastnit se oné obřadní slavnosti, neboť za takovou byla všeobecně pokládána.

Chtěl jsem tam být pozorný, abych druhého dne Popelku odškodnil vyprávěním za její ustavičné odříkání, které se mi zdálo být obdivuhodnou ctností a zdrojem její síly, a tedy něčím příkladným. Nevěděl jsem ještě tenkrát, že naopak její největší ctností je

vášeň největší možné žádosti po něčem, snad jediném něčem, kterému se všeobecně říkalo – nic, protože ona ucítila jakýmsi divem hutnost onoho nic, které naplňuje člověka jediné mezi všemi beze zbytku, bez místečka prázdnoty. Netušil jsem také, že nikoliv svou bystrostí, ale právě jejím tajuplným vlivem překročí má osobnost uprostřed noci své přirozené hranice a pozná víc, než čeho se nadála, víc, než mohl poznati kdokoliv z ostatních účastníků, a že ke všemu budu zítra zbaven povinnosti vypravěče, neboť sama Popelka – zkrátka: že jaksi ona mi bude dárkyní, a ne já jejím blahosklonným dobrodincem –

Sál, kde se slavnost konala, byl skvěle ozářen, ale všiml jsem si jedné záhady. Spousty až nápadně umístěných lustrů se snažily osvětlit místnost tak dokonale, aby záření bylo úplné. Ve skutečnosti ale hlavní, snad veškeren jas, poskytovalo jiné světlo, o němž se dalo těžko pochopit, kde se vůbec vzalo. Nevím, všiml-li si toho úkazu ještě někdo mimo mne, ale každý pozorný divák by si musil uvědomovat stále víc a víc záři neznámého zdroje a mít pocit, jako kdyby mu ponenáhlu před očima ty viditelné a nádherné lampy pohasínaly, podobajíce se nakonec pouze matným pouličním svítelnám. Slovo matný mi vybavuje zajímavou shodou písmen výraz matoucí, neboť v osvětlovacích tělesech bylo vskutku něco matoucího, a lidé se tím patrně zmást dali a pravé, samovolné světlo nepoznávali.

Také výzdoba stěn nebyla původní, ba ani dost vkusná. Jejimi „viníky“ byli dvořané-pořadatelé, snad sám správce hradu, jemuž byli všichni podřízeni. V jednotlivostech výzdoby jsem objevil mnohý známý rys slohu našich městských řemeslníků, lépe řečeno slabůstky onoho slohu. Snad se to davu líbilo, ale člověka vybranějšího vkusu ozdoby sálu nezbytně skličovaly. Když jsem přimhouřil oči natolik, aby se tyto povrchní drobnosti slily v beztvárovou mlhu a ponechaly možnost objevit se velkolepým obrysům stavby, původní stěny pod nimi se ukázaly vznešené a krásné. Sál asi byl hoden opravdového velmože, podoben takřka chrámu, ale ti zde jej předělali na lidovou zábavní místnost, div ne na tržiště.

To neříkám bezdůvodně, neboť se tu skutečně během plesu sjednávaly neoficiálně všelijaké smlouvy měšťanů s hradem, výhodné pro obě strany a, jak se říká, „pod pokličkou“. Podivil jsem se, že existence královského syna může být příčinou čilé výměny materiálních hodnot, a to nemluvím ani o tom, jak jeden druhého napalovali! Měšťanům ponejvíce šlo o to zajistit si bez vlastní zásluhy všelijaké výhody u královského syna a dvořané zase stejně lačně bažili po měšťanských územích a peněženkách, jako by jim královské okrsky zhoła nic neposkytovaly. Snad jich neuměli užívat? – Ostatně tato jednání dosvědčila, že člověk činu nikdy nezhání. (Ačkoliv lze totéž říci v pravém slova smyslu o člověku myšlenky, svět to kupodivu neuznává. Patrně takovou činnost velmi málo lidí zná z vlastní zkušenosti? Filosofům se nadává zahalečů, aspoň pokud nenapíší velmi mnoho knih o málo věcech. Nejsou v oblibě nápady, ale důkladné rozpravy o nich.)

Bylo tu velké množství dvořanů v hodnostech úředníků, obránců, řečníků, sluhů a podobně. Všichni byli vlastně sluhy, i když se pokládali za pány. Snad mi pomůže při líčení jejich zvláštností, rozhovořím-li se současně o královském synu. Tu ovšem vyvstává nesnáze: o něm lze hovořit ve vztahu ke všemu, co se ho dotýká (a jeho se dotýká, jak vím dnes, všechno), ale samotného jej není možno popsat. Mohu si vzpomenout na jeho chování, mohu doslovně opakovat některé jeho výroky, ba i sled činů – ale nic víc. Rozhodně to nedokáže asi nikdo z nás, neúčastných pravého plesu, jeho plesu; a to byli té noci všichni, až na jednu osobu. Tato záhadná věta se při dalším líčení objasní. V příštích dnech jsem zpovídal nenápadnými otázkami několik návštěvníků o dojmu z této pozoruhodné královicovy vlastnosti. Všichni tázaní mi potvrdili, že vlastně nevědí, jak vypadal královský syn. Kupodivu, jen někteří z nich nad tím dodatečně užasli. Bylo to tak, že jsme jej mezi sebou předpokládali, umísťovali, uznávali, uctívali, věděli a posuzovali, ba mnozí si jej i zamilovali, a já, jak tuším, jej slyšel dokonce mluvit. Obcovali jsme s ním docela samozřejmě, ale nikdo si neuvědomil, že jej nevnímá smysly, jako já jej vnímal aspoň

sluchem, ale kdoví, co to bylo za sluch, když byl mezi všemi hosty onen večer pouze mou výsadou. Pravda, pak se to ještě opakovalo po dva další večery, ale za podmínek opravdu ne obvyklých.

Vzpomínám si, že jednou z nejosobitějších vlastností královského syna byla prazvláštní tichost, která mu ale neubírala vznešenosti, jak by se leckomu zdálo, právě naopak. Napadá mi také, že octnuv se náhodou jedné chvíle v jeho blízkosti a uchvácen kouzlem toho ticha, jehož nebylo možno si nepovšimnout, vzpomněl jsem si na krátký okamžik právě na Popelčinu tichost, která jí také dodávala v mých očích jakési důstojnosti. A zároveň mi napadlo, jak je divné, že lidé v tichu královského syna uznávají a ctí výsadu jeho urozenosti, zatímco šlechetnost velmi podobného ticha u svých bližních jako by nevnímali, nepřipouštějíce vůbec mezi sobě rovnými tvory vznešenost tohoto druhu a nazývajíce šmahem každou lidskou tichost pokrytectvím, nudou, ba i hloupostí, aniž její původ a projevy zkoumali.

Jinak se, pokud vím, královský syn projevoval mezi námi na plesu přirozeně a laskavě. Nebyl jsem tak všetečný, abych stopoval jeho chování vůči jiným lidem, nebo jak se zase jiní tváří na něho. Nemám tedy o jeho nevlídnosti žádných důkazů, zvláště když druzí o něm mluvili co nejméně a bez zájmu. – Mám-li se zmínit o dvorských obřadech, které většina občanů pokládá za ustálenou dohodu mezi pánem a jeho sluhou, zdálo se, že se králevic choval v jejich slohu a nerušil je. Ale procházel jimi až příliš samozřejmě a lehce, skoro se mi zdálo, že netečně. Pak ovšem pozornému účastníku mohlo napadnout, že obřad byl dodatečně odvozen od jeho samovolného chování, a nikoliv naopak, což mohlo mít za následek ztrátu víry v jakoukoliv jeho dohodu s dvořany o předepsaných a zachovávaných dvorských mravech. Spíš se mohla předpokládat citlivost a důvtip dvořanů a také jejich veliká znalost lidí, neboť tito si zvykali na vtípně upravené obřady rádi, lehce. Dodávám: i když se zdálo, že je tu soulad mezi chováním králevice a jeho dvořany, není zcela zaručeno, že on si je toho vědom či že toho dbá nebo že je jeho původcem. K potvrzení své domněnky

připojuji, že mi byla později nápadnou tupost dvořanů i samotného správce hradu, formálně první osoby po vladaři, k leckterému projevu pána, který neušel například mně, ale jim ano, dále to, že s ním po celou noc nepromluvili ani slova a tato skutečnost se projevovala způsobem, který mne ujišťoval, že s ním nemluvili nejen nikdy předtím, ale že s ním nikdy mluvit nebudou, neboť nevědí jak. Není příliš smělé, když se domnívám, že dvořané jsou samozvanci, králevicem jen nevšimavě trpění? Ozdobili se slávou svého samovolně přijatého pána, slávou, na niž neměli, podle mého soudu, nejmenšího nároku. Přitom se k němu vskrytu chovali tak netečně, jako by ho téměř nebylo, jako by jim jeho jsoucnost byla mnohdy trapná, ba dokonce na překážku. Snad se tajně snažili ani jej nevnímat, a to jen proto, že se ho báli pro své špatné svědomí, pro kupčení a podobně?! Ale proč se jim tak chlubil a zaštitili jim každý svůj skutek? Už tenkrát mi okamžitě napadlo: jak mocnou musí být on hradbou, dokonce i při své neviditelnosti! – Navenek bylo jejich předstírání důvěry a lásky k panovníkovi velmi okázalé a obřadům přikládali takovou důležitost, jako by byly k němu jedinou cestou, ustanovenou jim jednou provždy. Jak jsem však viděl později (a mohli to se mnou pochopit všichni, kdyby byli všímaví), jeho způsob přijetí byl jiný, ach, tak docela jiný! Všechno to opičení bylo dílo sluhů, pánem snad přehlédnuté, možná opovrhované?

Jedno je jisté a důležité: že právě jeho dvořané ho vůbec nepoznávali tak, jak vpravdě je, ale že jej může poznat takový člověk, který procházející neobyčejně hrdinně, a div ne rád trním hojných bolestí, ponechával trním zvůli, aby zpracovaly jeho vnější citlivost do takové shovívavosti, že už pak nepřekáží jeho vůli, deroucí se vzhůru, plně se projevit i vnímat. Na to jsem přišel ovšem mnohem později, poučen skutečným případem. – Ale tito sluhové, přivlastňující si hodnotu jemu nejbližších, nejzasvěcenějších, jej vskutku nepoznali, ač byli takovými znalci dvorských mravů. Myslí, že jim v postřehnutí onoho tajuplného děje, do něhož mi bylo milostivě dovoleno pouze nahlédnouti, vadily právě tyto umělé

zvyky, nemající nic společného s pánovou vůlí, jimiž jej pak zdánlivě poctivali, neboť vpravdě jej tak jenom vymezovali a hrozně rádi by asi i omezovali, kdyby se byl dal.

Snad se zdá, že mne tato chasa zajímá neúměrně svému významu, ale uvažme, že se mezi lidmi a královským synem umístili jako protektoři, a jak málo se vyskytne silných a citlivých bytostí, podobných oné osobě (která se už záhy objeví zase na scéně), které by našly cestu k pánovi samy. Všichni ostatní si navykli věřit dvorským mravům a možná, že následkem toho se ani nikdy nedovědí, jaký pravý ples je možný uprostřed plesu, jakým je pro ně významem a výhodou, ovšem jen v tom smyslu, že strhl jisté přehradu, a tím zvýšil osobní zodpovědnost. Nevědouce, že jsou podvedeni sluhy, stojí u paty těžko dosažitelného svahu, usmívají se jen a už se netáží; hledí stále a stále na svah, nevědomí jako ovečky a oči na něm nechávají spát –

„– ale což ony řasy plačící, které se třásly zbytečně – ?“ V očích těch, kterým bylo uměle zabráněno –

(Představím-li si, že král má mnoho hradů na zemi a všude samozvané služebnictvo, zahánějící od prahů nevědomé syny té země!)

Vratme se ale k ději. – Uprostřed noci, kdy lidé byli v plné zábavě a dámy už přestaly být mrzuté, že králevic se žádnou z nich netančí, a také muži, že nevzbudili jeho pozornost svými zvláštními vědomostmi a umnostmi, zašumí to kolem vchodu do sálu a jako šlehnutím se tvoří zvědavý špalír. A jim se skromně ubírá žena v překrásných šatech, které nejvíce zavínily pozornost všech pro onu krásnou mladou ženu z našeho města. Nikdo ji nepoznává, v této podobě je pro ně cizinkou. Jen já ji poznal, když přišla blíž – – Je to Popelka! – Už mne také spatřila, a aniž přerušila chůzi, zašeptala nenápadně:

„Ani sestry mne nepoznávají. A není možno jim to sdělit, neboť – co by mi pak řekly?“

Její zachvění mi napovědělo, že myslila na různice a zhanobení kouzla, záhadného kouzla, které ji přivedlo až sem. Rozpor mezi

bytím tam a zde se jí asi nezdál ničím měřitelný. Opouštějíc odhodlaně dožitý osud – období sevření –, rychle se rozvila –

Snad bezděčně, protože jaksi příliš prostě a naivně zamířila přímo k místu, kde právě dlel královský syn. První se probralo z překvapení dvořanstvo a duchapřítomně se upamatovalo na svou povinnost. Viděl jsem, že k ní vykročili, aby ji nenápadně upozornili, jak nemožně si počíná, naprosto ne podle dvorního mravu, když nikým neohlášená a nedoporučená jde se přímo poklonit královskému synu, jehož blízkost vlastně nikdo neunese, dokonce ani oni ne. Snad si netroufá jej urazit?! – Popelka je však přehlédla a mne prolul strach, že právě teď padly přehrady a vodopád se řítí! Můj strach ještě znásobilo, když jsem pocítil, že královský syn, vzdálený ode mne o celou šíři sálu, se pohnul způsobem jako nikdy předtím ten večer. Ba nyní mohl skoro každý postřehnout: šel jí vstříc!

Nastal úděsný okamžik, všem asi trapný, neboť postavení dvořanů bylo otřeseno. Ale lidé v davu jsou nevypočitatelní a jeden strhne druhého. Všeobecná nálada změnila směr, Popelka, kdoví proč, si náhle získala všeobecnou sympatii, zapomnělo se na sluhu a na mravy a všichni začali tleskat. Do toho spustila hudba a zastup zavířil v tanci. Královský syn s Popelkou se následkem toho setkali už zas téměř nepovšimnutí.

Lidé přijmou nakonec samozřejmě i zázrak, a jakýpak tu zázrak, když krásná dáma vletí sama králevici do náruče? Že soudili o případech jen takto, zvěděl jsem z letmo zachycených vět párů, tančících kolem mne. Musil jsem se ale opravdu usmát, když vedle mne zavolala jedna Popelčina sestra na druhou:

„Co dělat, takové musíme odpustit královskou poctu, je z nás nejhezčí, bohužel –“

„Skutečná dáma!“ – zasmála se druhá uznale a já se radoval vskrytu jako dítě nad spravedlností této chvíle.

Zmatení dvořané, udolání veřejným míněním, se poddali jen na oko, ale dobře jsem si všiml, jak nevlídně sledují královské pohyby a jak s vypočítavou nedbalostí a dobromyslností pouze

předstíranou snižují pánův rozmar na pouhý žert, dávajíce najevo velikou starost o osud opovážlivé neznámé ženy, který jí asi stihne za její hloupost, jakmile se pánovi omrzí. Zřejmě oni sami byli pánovým rozmarem uraženi. Jejich dosavadní zkušenost byla zmatena. Ovšem to, co bylo pro ně největší porážkou, všechno to naplnění, které se posléze dostavilo, zůstalo jim tajemstvím, neboť oni nikdy neuslyšeli pánův hlas, jako jsem jej slyšel já, a samozřejmě daleko lépe a hlouběji Popelka. Konec události, který nastal mnohem později, se odebral v takové nikomu nepřístupné dálky, že byla ušetřena znesvěcení. Díkybohu, jejich samozvaná pravomoc nedosahovala až ke královské bytosti jako takové.

A já, když jsem se krátce potěšil všeobecným usmířením, krátkozrakou lhostejností lidí a tím, že Popelka zůstala nepoznána, oddal jsem se posléze úplně radostné hrůze a napjatému očekávání: neubráníl jsem se však porušení filosofického klidu. Připisoval jsem tělesné horečce stav, v nějž jsem nakonec upadl. Ale potom ve mně víc a víc nabývalo vrchu přesvědčení, že mne prostoupil jen a jen Popelčin vliv, prožehující mne opět proti mé vůli jako světlý ohon mýjející komety.

Takový to byl stav: ačkoliv mé tělo stálo nepohnuté a beze změn, cítil jsem se náhle zajatcem uprostřed pocitu, pocitu vychýlenosti ze svého obvyklého bytí. Ale přestal jsem se bát oné nepřirozenosti; zjistil jsem o přestávkách, přerývajících stav snad s ohledem na mou slabou přirozenost, přece jen lidskou, že mé okolí to nepozoruje, že to zkrátka „není vidět“. Hlavně mne s onou neobvyklostí smířila skutečnost, že právě jen v tomto stavu mohu sledovat Popelku v jejím postoji ke královskému synu a naslouchat jejich hovoru.

V okamžiku, kdy došlo k odchylce, přehlušila mé obvyklé smyslové i představové vnímání a já počal vnímat jiným způsobem, jakoby z neznámého, ač také mého vlastního zdroje, přitom ale přesněji a bez podlehnutí zákonům prostoru a času. Tak jsem například viděl v tomto stavu ony dva, ačkoliv se nalézali za mnou, a tedy normálně bych je ani vidět nemohl. Protože jsem v tom stavu ne-

ztrácel vědomí ani paměť – uvědomoval jsem si zcela přesně, že ač jsou za mémi zády, přece je vidím. Slyšel jsem jejich hovor u samých uší, ba tak, jako by mne celého prostupoval, a přece jsem pak shledal, že v tom okamžiku se nacházeli mimo sál už v jiné místnosti, dosti odlehlé. – Protože mi ta výjimečná schopnost usnadňovala pozorování, nakonec mne tak rozveselila, že jsem si jí ustavičně žádal. Ona se ale dostavovala, jen když sama chtěla.

Musím tu ještě poznamenat, že jsem dodnes nevyzkoumal, co podmiňuje a vyvolává podobné stavy u člověka zcela rozumného. Jakožto člověk vědecký jsem se přece nemohl nikdy smířit s tím, že bych byl bezvolně uchvacován něčím, co nemohu žádným způsobem poznat a usměrnit. Vše, co o tom vím, je jen to, že to cítím, ale nedovedu říci proč. Zatím jsem jen docítil, že se už neděším a nevzrušuji, ale přijímám to jako skutečnost, snad ne příliš ponižující.

Pokračuji tedy v popisu toho, co jsem viděl a slyšel, ať už jakýmkoli způsobem. – Královský syn objal Popelku v pasu a nadzdvihl ji poněkud k sobě, aby s ní tančil. Popelka strnula překvapením a bázní a vzdychla, jako by se omlouvala:

„Nevystupuji na špičky, ale zachytil mne oblak, který se ke mně snížil.“

A pak mi na nějakou chvíli zmizeli. Tanec ostatních v sále se zdál vášnivě soustředěný, a když některý pár letmo zavadil o jiný a na okamžik zakolísal, připadalo mi to jako srážka racků za letu. Při své snaze po soukromí v jediném kruhu, ptýlí se roztěkaní po prostoru, setkávají a opět loučí, nesdělující si ničeho navzájem, a vnější náraz prostě připočítávají k figurám tance. Také dav žil svůj sen vzletu, čistě osobně, nic o něm nevěda.

Vzpomínám-li si teď znovu, jak se Popelka vyjímala na plesu mezi ostatními, kteří nezpozorovali ničeho z její pravé zvláštnosti, musím říci, že stejně jako královský syn prošla lehce mezi obřady a mravy a ještě „cosi nad to“ a tím „čímsi“ se více podobala jeho samozřejmosti, než by mohl kdokoliv. Kde vlastně vzala ty šaty? Předbíhám v zápiscích úvahou, která mne zaměstnala až mnohem

později, když mi vyprávěla tajemství oříšku. Při jejím poníženém zaměstnání, kde se naučila div ne naslouchat všem smutným koutům, které zameřovala, není divu, že našla oříšek jakoby pohozený, opovržený a zvedla jej se zvědavou pokorou a svědomitě jej rozlouskla neopovrhujíc ničím zahozeným. A jen tak se stala svědkem náhody zcela nenahodilé, sledujeme-li ji nazpět k východisku aspoň možnému, a zdá se, že náhody velmi vzácné, neboť našla-li pro sebe uvnitř oříšku oblek tak zářící a skvostný, jak muselo teprve zářit východisko, které stvořilo sám oříšek a nalíčilo jeho pohození a pak znovunalezení dívkou tak čistého srdce? Neobyčejnost a královská tajemnost toho objevu jí také ovšem vnukly nezbytnost mlčení a jistotu, že pokoutní oříšek tu byl zanechán pro ni, že souvisí dokonce s královským synem, že je to vůbec šat, v němž jedině bude s to se ukázat před kralevicem, aniž by ho urazila nebo zůstala nepovšimnuta a skončila mezi vymeteným smetím.

Brzy jsem je opět našel. Věděl jsem přece, že je zastihnu v každém nejtíšiším místě. Co asi ona v té chvíli prožívala? Necítila se dobrovolnou mučednicí nedobrovolného pokrytectví, protože se vymkla z každodenních mezí poprvé v životě? Netruchlila, namísto aby se radovala? Již jsem ji zahlédl, vzrušenou počátkem své velké změny, vlečenou sledem milostí v další a další místa. Slyším ji mluvit:

„Poznají něco, až budu opět mezi nimi?“

„Nic nepoznají,“ odpovídá pán, – „neboť na žádného mlčelivého nevěří.“

Jejich let měl ze všech racků nejširší rozmach. Zdálo se, že tančí v téže chvíli do různých směrů, a připomínali mi tím ono divotvorné zvíře proroka Ezechiela, které zároveň letí na všechny čtyři strany prostoru, aniž se roztrhlo. Občas mi byli dlouho neviditelní, a opět jako by byli odkryti táhlým posouváním stěn.

Opět se objevili poblíž mne a Popelka něco mluvila sotva padajíc dech, nadšením přidušeným polohlasem. Řekl jí:

„Mlč.“

„Proč? Mohu se projevit pouze řečí.“

„Tvá bytost mluví jiným způsobem, a ty ji stále překřikuješ.“

„Jak mluví?“ – lekla se.

„Hnutím letu.“

„Ano, vždyť tančím jako všichni, ale –“

Neodpověděl. Chvilí mlčeli, to asi Popelka přemýšlela, co by jeho slova mohla znamenat, načež králevic se opět rozhovořil:

„Ostatní tě vidí, jak se prohýbáš, kochají se vláním šatů po větru hudby, pro ně jsi praporkem smyslnosti, zatímco tvůj tanec už není tělo, jen úžas vůle. Ale to nikdo nevidí než já. Jdu za tebou tam, kam tančíš, potkáváme se tam opět sami dva, aniž jsi to očekávala, obklopeni, prostoupeni tím, co je nám společné.“

„Ach, je to milost, ne štěstí –“ odpovídá Popelka tiše a po tváři jí tekou slzy. Jak prudká musila být láska, která ji tak plenila. Rozuměl jsem jejím slovům tak, že prožívá vytržení, které se nedá srovnat se žádným lidským štěstím. Neboť nebylo přece možné, aby v té chvíli cítila méně než štěstí, to jest bolest? Lhostejnost tu byla vyloučena. Nebo opravdu při takovýchto vznešených setkáních se objevují i bolesti? Zkušenost o tom mi nebyla dána. – Za chvíli jsem opět zaslechl Popelku:

„Sluhové se zlobí –“

„Nejvíce na mne. Neznají pána jeho tatrmáni.“ – Doslova takto jí odpověděl. Pak ona úzkostně znovu:

„Ztrácím tě mezi nimi.“

„To, že tvá žalost z lidí přehlušuje milost.“

Odpulili jako ptáci do tichých mlh. Bylo mi pojednou smutno. Poznal jsem, že ani ve skutečném pozdvižení své bytosti není člověk zbaven bolesti, a to je tak tklivé a zároveň povyšující bolest, kterou lidé obvykle opovrhují, k neočekávané důstojnosti. – Opět jsem uslyšel zdáli:

„Trpíš –“ Byl to jeho hlas.

„Trpím, ale lidmi. Tím, že tvá milost není pro ně štěstím.“

Přiznávám se, že mi v tu chvíli vytryskla slza, což se mi nepřihodilo už dávno. Přestal jsem snad myslet? Myslím-li, nedojímám

se totiž nikdy a holému citu, té měkkotě, se nepoddávám. Později ale jsem si několikrát ověřil, že to královský syn způsobuje slzy. Popelka se mi jevila stále víc jako medúza z neznámých lidských hlubin, samým lidstvem dosud nezbádaných, tvor, který nutně zvadne a rozplyne se, jestliže byl osudem z oněch hlubin násilně a nešetrně vyvržen.

Chvilími se mi zdálo, že oba stojí v sále o samotě a kolem se nic nepohybuje. A oni sami dva že jsou rozvíjejícím se dramatem bez děje, dramatem jakéhosi všem neznámého naplňování. Když jsem si to uvědomil, zdají se mi jiná lidská dramata potrhána, kusá, jako by jim chyběl jednotící, dosud neznámý základ, bez něhož se rozpadají. Vím už, že jsou ještě jiné zákonitosti než světský pořádek, jiná porušení a jiné smíry daleko závažnější. Známe tak málo ze skutečné skutečnosti!

Bohužel, zlé tušení mne zatím poděsilo. Snad kdybych byl schopn Popelčiny pokory, nebál bych se ničeho, pravím: ničeho. Ale já se ještě bál například zloby lidí a myslil si, že vedle ní není možné být šťasten. Ale ona, ona – ! Kdybych byl tušil, že smí být na chvíli zbabělou i hrdinka –

Nevýslovným nazývám onen okamžik, kdy jsem je uzřel za mnohými stěnami komnat, kam si došli odpočinout. Popelka se chvěla jak stonek vodní rostliny a pánův hlas plynul lehýnce, ale s naléhavostí říčního proudu:

„Trpíš-li víc, než je mi milé, skrč se zas tichounce a postupuj v své lásce o samotě. Opuštěností se ona ještě změkčí –“

Napsáno to není ničím. Slovy se drobí zážitek. Musí být sdělen zcela a přímo, nebo sdělen není a vyslovená věc nestane se čtenáří tím, čím měla být.

„A vůči nim dbej naopak o to,“ pokračoval, „aby se pokora nestala štítivostí. Budou ti i tu samotu brát. Ty jim ale neber nic, ani sebe, dokud tě neodvedu sám. Silnou. Slabou bych tě nemohl vzít; zdali rozumíš?“

V tom okamžiku se přede mnou nevýslovným zázrakem otevřela mysl ubohé dívky jako kniha a já v ní četl. Tajemná milost mi

jistě byla udělena jen proto, abych alespoň já jediný pochopil, co se s ní v následující chvíli vpravdě stalo, proč učinila tu zlou věc, zdánlivě bez příčiny, jakoby z rozmaru, kterému nikdo z obecnstva ani z dvořanstva neporozuměl; a pokud si její čin vykládali, tedy jen špatně, poskvřňující přitom opovážlivě i samého královského syna. Kdybych ani já nebyl býval zasvěcen, byla by potom zůstala ve svém zoufalství nejen sama, ale snad by byla zahynula zoufalstvím a žalem, aniž se ve svém smutném životě – právě pro tu ztrátu sebevědomí – setkala s královcem. A kdo by byl alespoň očistil její památku?

Pochopil jsem v několika vteřinách, že proud, který ji napřimoval v její sebedůvěře, které se nedovedla zbavit ani v zajetí milostí, si neuvědomil svou sílu vůči malé nosnosti jejího sebevědomí, a tím ji nalomil. Řadím rychlé myšlenky její poplašené vnitřní samomluvy tak, jak letěly:

„Ó kéž se zdržím a nekřičím, aby mne nepoznali! Ovšem, právem jsem se zprotivila – mé pokory je málo, za nehet je málo mé lásky – je už i štítivost, o které mluvil – nejsem přece vílou, ale prostou děvečkou – Ó byla jsem velkou hříšnicí i v této chvíli blaženého plesu, dělala jsem se ve své touze něčím jiným, než jsou druzí, ačkoliv nejsem jiná. To se mi nevyplatilo – Ach, nastává únava – Jen co je v opovržení, je pro mne. Zjednám si jediné milosrdenství? – A tyto mé krásné šaty z oříšku, jistě jen náhodně zakutáleného do mé světnice, a ne spadlého z nebe, který jsem se drze odvažila rozlousknout a vykrást – k čemu mne to svedly – Zjednám si maličké milosrdenství alespoň u svého přítele?“ (To si právě vzpomněla na mne.) „Věřte, věřte, příteli, zbývá jen to jediné: ustoupit opravdu i z toho místa, které se přirozeně zaujímá, aby se mne už nic netýkalo, aby byla ve mně už jen smrt – – Nemít rozsahu, ano. Ale: nemít ani rozpětí? Dosáhnou toho? – Úrok za všechna léta touhy se objevil jen jako chudoba myslí? Proto se chystá jeho opovržení mne oddělit? – Skloním-li se k lidem, bojím se Jeho. Přimknu-li se k Němu, bojím se lidí. Tedy věčný neklid a nic víc?“

Nevím, četl-li ji královský syn stejně jako já, ale jistě pochopil svůj neblahý přehmat a zadíval se na ni pozorně, vzal ji za ruku a vedl nazpět do sálu.

Tanečníci se právě procházeli o přestávce a Popelka mohla vidět jejich tváře, kruh závidi kolem. Ale její nyní tak těkavé oči, klouzající po povrchu věcí, už žádný pohled nenaplnil. Sama u sebe v opovržení, nemohoucí se už zcela poddati královským rameňům, která se opět pokoušela obejmout ji a která ji pozdvihovala blíž sobě a k tanci, slyšela jen hučení mlýna. Neotevřela svých očí jako poprvé, jako by nevěděla, s kým tančí. Je-li ona objata, nemůže to být nic jiného než opovržení! Dejme tomu, že milosrdné opovržení –

„Chtěla bych být sama,“ zašeptala.

„Zastři se mnou.“

„Neznám tě vlastně –“

„Schovám tě.“

„Jakpak, když mne povyšuješ?“

„Jenom nad smrt.“

„Možná, že sám jsi smrtí –“

„Vzkřísím tě z mrtvých, přestaneš-li se bát.“

„Nemohu,“ – vydechla.

A tu se mu vysmekla z náruče a prchala, narážejíc na lidi. Zapomněla na své krásné šaty s vlečkou, kterou je nutné při chůzi půvabně nadzvednout, a utíkala po zemi, jako by byla bosa a ve své staré sukni. Tím se asi stalo, že v běhu zakopla, a jak netrpitelivě vytrhla zpod své nohy vlečku, v které uvízla, vyzul se jí střevíc. Lekla se zdržení, a aby nebyla chycena, zanechala střevíc tam, kde byl, a vyrazila ze dveří.

Sálem, jak to bývá, šumělo od ucha k uchu mnoho povídání. Senzace! Takový čin uprostřed plesu se zdál všem hloupý, protože bez oné bázně z lidí i ze zázraku zároveň není pochopení pro tu šedivost, která může pohlit sebevědomí.

Nikdo Popelku nenásledoval, nikdo ji nehonil. Ó kéž by byl každý její strach tak zbytečný jako tento! – Nejméně se za ní

obraceli dvořané; byli rádi, že se jí zbavili. Mnozí se potupně smáli. – Posléze se všichni shromáždili do kruhu kolem lichého střevíčku a to, jak tu ležel, opuštěný, bylo opravdu směšné.

I já se na něj díval se smutným zmatkem. Svědčila jeho ztráta o malé vážnosti k němu? Ještě spíš to byla neváznost výhradně k sobě samé. Ach, znal jsem příliš dobře Popelčinu povahu: což mohlo mít, podle ní, velkou cenu něco, co bylo přiděleno pouze jí? A mělo-li, nebylo to jen pro pokušení pýchy? Střevíčky (náhodné? – spadlé z nebe?), které jí, výhradně jí, dovolily tančit s královským synem celou noc, ty jsou ovšem na pováženou. Není rozumnější zahodit je včas? A právě tak: prchnout před ním, neznámým, přivádějícím do zmatku a nesnesitelně bolestných blah, v neurčitý stav ducha a v pochybnost o oprávněnosti takového druhu existence? – Tak by se to jistě dál četlo v její mysli, kdyby se mi nebyla už její kniha uzavřela. Popelka sama mi to potvrdila ve svých nejmutnějších dnech, nebyla to jen představa mého rozrušení.

Ano, byl jsem nyní jako rozbodaný, lačný stejně smrti jako ona, sražen její tragédií až na dno z celé své důstojnosti filosofa, na které jsem si tolik zakládal. Vždyť bylo proč, vždyť já Popelku – miloval! –

Pak se lidé opět roztančili. Popelčin střevíček nepozorovaně zmizel a zároveň s ním se ztratil i přízrak královice. Pro mne ples skončil. Ostatní tančili dál.

4

A přece teď, v době Popelčina nového utrpení, nastal můj nejkrásnější čas. Odpusť mi, Popelko, bylo mé milosrdenství kruté tím, že se radovalo? Vždyť jsi byla obětována své lásce, a ne mně, opíralas jenom trýzeň o má láskyplná ramena. Já tě chodil hlídat jako drahou mrtvou, já tě viděl pak také ožívat. Poznával a choval jsem tě ustavičně, den za dnem. Co bys mně, ztrápenému mládenci, mohla víc poskytnout – ? Kdybys byla věděla, jakým způ-

sobem tě dosud miluji, zděsila by ses třeba ještě víc; neboť k žalu, že jsi pro pýchu posunula nazpět mez oddanosti (klam, který tě srazil!), přidružil by se ještě pocit profanace. Toho jsem tě musil ušetřit. Klíč k tvé smrti držel v ruce on, on tě měl také vzkřísit k životu. Já tě směl jen hlídat v noci, která nastala. A zůstat němý – Chudý sedět u vodopádu s hrudí bolestně i sladce znovu a znovu rozechvívanou jeho údery, kterým nepřekážím. Nač se mísit s tak rozdílnou věcí? Svou silou by mne rozdrtila, kdybych jí čelil. Já bych zahynul a krásy by už nebylo. A já chtěl žít pro krásu? Směšný, kdo by překřikoval bouři a chtěl proti ní uplatnit svůj hlas; sama odchází za hranice hor ku svému dalšímu údělu, zanechávajíc vůni ozónu v kraji, kde bydlím; dostačuje-li vůně, aby byl na čas krásný? Ó také pln vznešenosti; a stopa té vůně mi navždy bude připomínat, že tudy bouře prošla. – Ano, Popelko, mělas mi odejít, abych získal víru v jinou, nekonečnou lásku, o jaké jsem do té chvíle nevěděl –

Blýská se a ploty se chvějí – bouře o nich neví nic. Popelka se snaží divýma očima prohlédnout tmu, kde ustavičně slyší kroky.

„Ó ztracený! vkroč do této místnosti, třebaže není palácem, jen proto, že jsem tu já, vejdi!“ – šeptá a pak se na mne obrací s otázkou: „Je taková touha pýchou?“

Jsem němý. Tulí se ke mně jako k matce, přemítá:

„Představilo se mi dnes přímo hmatatelně skončení všeho, co ještě bylo jako druzí a co se marně snažilo hřát, zatím ale děsně mrazilo. Zbývá pouze nejistota, zdali se budu moci zvednout tak ryzí, ryzí – Či stane se jen to, že hrob už vyhloubený zůstane hrobem dál? Pro skutečně mrtvou? Jeho prosté navršení je ještě méně nežli skok do tmy zaživa; z něj nevyplyne ani soucit, nanejvýše hanba.“

Jsem němý, jsem němý –

„Teď se teprve bojím,“ pokračuje. „Bojím se toho, co jest a co bude, protože žádné bylo už neexistuje, není s ním více souvislosti. ‚Bylo‘ je jen ozvěnou toho, co volá teď – i když to vypadá převráceně.“

Trýzeň –

„A také se dále bojím sápadel těch druhých, na které jsem si mohla dávno zvyknout. Věřte, to není štítivost, to je strach.“

„Jen se bojíš – a právě to on nemá rád.“

Mávne rukou:

„Mé uboze malé trpělivé stonání, zdlouhavé, beze značek – Není kde se zachytit!“

Odstrojuje lůžko bez chvatu. Náhle se opět zaposlouchá do tmy.

„Stále mi uniká – Pane, ochrom mne třeba, ale dovol jen, abych tě slyšela! V mé samotě! Opřít se, jen se opřít!“

„Opři se o mne, k tomu jsem tu já.“

Beru ji jemně do náruče, Bůh ví, že čistě. Vymkla se, chvěla se.

„Nechej.“ A za chvíli prudce jako šílená: „Jen zdviže kdyby mne opustily, které létají v mém těle! Jinde zdviže nosí těla a zde mé tělo nosí je – – snad to kolotá smrt? Až se její kruh zcela uzavře, zdali ona ale překousne tu nit, kterou se zdám nyní vázána k jeho ruce, ale tak volně, že nemohu napětím změřit jeho vzdálenost? Volnost nitky, bezútesně zamotaná po nescetných kličkách, mi nalhává krásně zrytmované sny, zapírajíc uzly, kterých je plno, protože rozum si neví rady a cit skáče –“

Ach, Popelko, jaký je v tobě zmatek!

„O pána schýlená se opřít,“ sténá. „Oba ve své lásce! Nejítí už jevištěm!“

A opět stane jako přisátá.

„Slyšíte kroky? Vnikají do mne statisíci líci i ruby – – Není rub jen jeden, slyšíte? To nejvíc mate.“

Pak se schoulila docela unavena. Zděsil jsem se dívčích pomatených slov; ztratila svůj vzlet? či přelétla hradbu nejvyšší? Smutný a tichý jsem poslouchal šumění řeky venku pod oknem. Popelka se zasmála, jako by četla mé myšlenky.

„Let? přelet? Pometlem vymést křídla, stejně jako kosti, překážky, zábradlí! Vzlet? Naparujeme se jako skřivani, chceme se překříčet, a vždycky tu jde jen o prst výšky, o nic víc.“

Ale tu se stala zlostnou.

„Ty mříže!“

Zachytila se rukama mřížoví, zasazeného do okénka z rozhodnutí sester, mně naprosto nepochopitelného u tak tiché a opovržené bytosti. Křičela teď z okna:

„Noci, nechlemstěj tolik té černé vody, přeteče ti stejně ústy den! A vy, kteří jste na tom jako já, choří smrtí, nevyhýbejte se, přijďte! Snad se vzájemně dovedeme potěšit.“

Jako by nechápala či chápat nechtěla, že já jsem zde jedinou a předběžnou odpovědí na její křečovitou výzvu noci o útěchu, vrhla se s pláčem do peřin. Má bolest a její děsný zmatek přemohly nicméně mou touhu zůstat s ní. Řekl jsem jí při loučení:

„Je-li dosud jen úzkost tím uznaným zážitkem, vychylujícím tě ze světa a vyznačujícím, že od té chvíle žiješ jenom tím, v tomtéž smyslu by to dovedla i důvěra. Zaměň úzkost stejně nadpřirozenou důvěrou a nemuč se.“

„Myslíte, že se tím něco změní?“ – zalkala.

„Je-li obě čisté –“ – odpovídám já, „zjemní se přinejmenším bolest.“

Šel jsem od ní tudy, kde tušila tajemné kroky, ale ničeho jsem nepostřehl. Jen láska slyší: já slyšel Popelku. Slyšel jsem i to, co neřekla. Ale ona byla hluchá pro všechno, co není z královského.

Je možné člověku tak žít? Tělo slábne, i když je zrazováno duší v málo okamžicích. Což tedy, je-li přetrháváno spojení ze všech stran? Být takhle sám, mimoběžně všem, je bláznovstvím či odvahou? Je možné, aby se tisícové mýlili a jeden, ten mimo, měl pravdu? Zejména když je člověkem jako druzí? Odkud by byla ta výsada? Směšnost zdánlivé jen nadřazenosti vede k pomnutí rozumu spíš než neštěstí. – Tak a podobně jsem té noci uvažoval a opět a opět křivdil Popelce.

Spravedlnost rozumu jen brzdí nepřerušitelný proud života. Ona je soud, myšlenka, věc ukončená jednou provždy. Ale vrcholný zázrak by byl, být soudu prost, myslím dnes. Neboť až dnes vím, že takzvaná spravedlnost v člověku je pól opačný k milosti, námi určený, a proto neexistující. Co vskutku existuje, je beze znaku,

a vše, co se mi zjevuje jen po lidsku, že je negací nezjevného – A popřít to znamená, že já jsem. Ejhle svoboda! Štveme se za ní věčně neukojení, neboť se stále stírá do okraje terče, a protože terč není plochý, je svým středem vtažen do nekonečna, takže se stal vnitřní dutinou kužele, jehož vrchol je v bezmeznu. Střely tápou po okraji zdánlivě třeba hlubokém, už sotva viditelném, a jeho místa pod dopadem šípů zní tajuplně. Ale jen ve zvláštním případě šíp, namířený nazdařbůh, zaletí přímo a dotkne se středu. Zdá se, že bezedného, a tím odstrašujícího – a tu se dostaví ono hlubinné zachvění, slastné, a připomínající smrt – –

5

Doposud nikdo nic nevěděl a železná klec zvyku držela vlastně Popelku v místě, kde jí chtěl mít svět, v místě područí a služby, v práci pro pošetilé sestry-hlupačky. Nikoho nepohoršovalo, že my dva jsme se stýkali, třebaže oba jsme byli mezi druhými lidmi trochu nápadní. Byli jsme totiž považováni za míň než kdokoli. Mírný blázen chce vychovávat služtičku? To jí neuškodí, a ani nedodá sebevědomí, nutného ke vzpouře. Nepostřehli, tupci, že její pokora je zvláštního druhu, ne obecného, a že jsem ji v ní nevyvcičil já. Kromě toho jsem ošklivý. Snad mne také nepokládali za muže v domněnce, že přílišné myšlení o věcech, nadřazených obvyklé skutečnosti, otupuje pohlavní pud. Ta nehoda se jim ve valné většině nemohla stát. Odtud má výsada navštěvovat Popelku i v noci, neboť do školy chodit nesměla a jindy na hovory nemávala kdy –

Muži však nenadále postřehli, že se z dítěte stala dívčicí, a zachtělo se jim se o tom přesvědčit. Zdrásaná jejich pohledy skrývala se i za dne, pokud mohla, za mříže a záclonky své světnice. Hněval jsem se, když mi o tom říkala. Napadlo mi spíše slovo zneuctění nežli nebezpečí a ptal jsem se u sebe: kdo usmíří vinu znečištěné touhy po její vznešené čisté vášnivosti? Kdo by ji pomstil? Jak se

zachová nyní královský syn? Což to nezví? O kom by se nedověděl tak mocný pán? Já sám, zdržlivý přítel, pokládající se za Popelčina rytíře, jsem se domníval, že stačí výtka hříšníkům. Oni se mi ale smáli. „Pane učiteli, to vy už nechápete!“ Proč? Vždyť nejsem ještě tak starý, abych nepochopil jejich pud.

V příbězích, které si vymyslíme, se často rozhoříme nad nepravdy, která se ve skutečnosti ani nestala. Ale co se stalo Popelce skutečně, je nad mé pomyslení, takže mi je zatěžko i o tom psát, neboť sotva na to pomyslim, hned se přímo rozzuřím. A přece jen je nutno vylíčit, jak byla Popelka ne sice zneuctěna, ale „stržena do bláta“.

Především se tu objevuje neznámý chlapík. Pronásledoval ji večer od řeky, kde nabírala vodu k praní; Popelka se stěží zachránila útekem do své komůrky. Ale potom třískly dveře a sotva stačila uskočit do kouta. Vždyť ten člověk se za ní valil jako splašený beran. Její obličej ho nevídal, a to jej rozzuřilo ještě víc. Ale pak, když tu stála s rukama i očima vztaženými k odporu, se přece trochu zamyslel a řekl rozšafně:

„Holka, proč ty vlastně žiješ? Pro koho se šetríš?“

„Žiji pouze pro královce,“ – pravila Popelka s důrazem a cudně otevřenými očima. – „On na mne čeká.“

Mladík vyboulil oči, až zčervenal. Pak se rozřehal a přeměřiv světnici sem tam několika kroky a pohledy, sehnul se se smíchem pod postel a vytáhl odtud vítězně její truhličku se slovy:

„Ukaž svou královskou výbavu!“

Vyzdvihl truhličku za držadlo jednou rukou do výše, a protože nebyla uzamčená, celá se hned otevřela, a jak visela, vypadávaly z ní všechny její věci. (– To vše jsem pozoroval oknem a nyní jsem vstupoval.) Mladík táhl kufřík s hrubým smíchem za sebou a šaty z něho padaly jedny po druhých a plazily se jako hadi v prachu. – Šaty neznámé princezny. – Nyní se staly hroznými svou utahaností, svou nepoužitelností a tím, že byly vyvlečeny na ulici. – Lidé, kteří šli kolem, se divili a smáli, ale nikdo ty šaty nepoznal. Chlapík venku volal: „Stejně ti nevěřím, že bys v tom uměla cho-

dit, v tom dresu komediantském,“ a ještě něco vykřikoval a já vzal Popelku za ruku.

„Křičíš, křičíš a nic neznáš, ani sám v sobě,“ – šeptala za svým urážecem. „Člověka křičují a usmrcují – a hloupí lidé se mu ještě smějí.“ Bolestí nemohla zaplakat.

O jakém křížování mluvila? Patřilo to snad k tamté věci; ale proč do ní mísila tuhleto ošklivou událost? Ostatně vždyť ani já dnes neznám mnohé souvislosti, natož tenkrát!

Chvěla se vztyčená a zakloněná jako plamen svíce v průvanu, ale z celé události jako by se poněnáhlu vytrácela. Mohu říci: ač jsem ji už dávno tolik miloval, v té chvíli jsem ponejprv uviděl, jak je výjimečná a krásná.

Ani ona, ani já jsme již nevěděli, co se venku děje, ale za chvíli se přihrnuly sestry.

„Musíme tě snad zabít! Komediantko! Cos to řekla o královském synu? On na ni čeká! A podívejme se na blázna! Ostudo rodiny!“

A drnčely dále jako rozjetý vůz. A tak se nad Popelkou ten večer křížovaly jen křiky z místnosti i z ulice a já byl s ní v tom ohni. Nezpůsobilý zavřít dveře na zámek, zachycoval jsem a odhazoval od ní, co se dalo z té směsice a vření zachytit, abych jí ulehčil.

Další následky se dostavily druhý den v podobě dvořanů. Lidé donesli až k nim nepěknou historku o pomatené dívce, která se pokládá za královskou nevěstu. Dvořané přišli vyšetřit podivnou věc na místo.

Ale její víra se stala zázračným štítem, který ji ukryl, když procházela výslechem, takže její bytostná úzkost zůstala v skrytu duše zlostníkům neviditelná, přestože byla bolestnější než zranění způsobené těmi pilnými ústy kolem, která, opilá svou sprostou činností, nepochopila, že ne ona, ale Duch vševysilající vede konečné vítězství. Duch, jenž je štítem svým nejmilejším –

Dvořané se posléze upjali na Popelčinu stručnou větu: „– Žiji jen pro královici!“ – Zdála se jim pozoruhodná a výhodná i pro ně. Vždyť oni, i mnoho jiných z něj dobře žili, ale nikdo pro něj,

a tento nedostatek v obecném živoření byl už dávno citelný. Rozkmit života se stal úzkým a dvořanstvo se v něm dusilo jako přezrálé býlí. Sám hrad pustnul, alespoň tam, kam směla vkročit leccjaká noha, to bylo vidět. Proto byl přechod královského syna a hlavně ples sice velkou událostí, ale přece ne takovou, aby se o ní mluvilo příliš dlouho. Proč tedy takticky nevyužít náhodné a svévolné obrazotvornosti hlupačky? Navrhli sestrám, aby se vzdaly své tiché pracovnice za různé výsady z hradu. Což nebyli oni, dvořané, jedinými prostředníky mezi nimi a královcem a jedině oprávnění udělovat různé milosti, očekávané lidmi, když nastala děsivá vážnutí obvyklého pořádku, stávající se nepohodlnými až k hrůze, protože vážnutí nepochopitelná? Oni ovládali nepochopitelné, a to prostě proto, že se nikdy nepřiznali, že je také nechápou. A jsou-li jejich milosti pravé či podvržené, o tom bylo těžko rozhodovat tam, kde byli jedinými rozhodčími sami. Popelčiny sestry si myslely, že udělaly dobrý obchod. Nešly pro rozum dál než ke své vrozené chtivosti, a ta jim nalávala víno žádosti do otlýlých srdcí; byl to chtíč darů víc než pozemských. Ostatně moc dvořanů se mohla v případě jejich odporu projevit i záporně, a za tu škodu jim Popelka nestála. Nedokázaly odmítnout.

Popelka měla být tedy přijata mezi nižší dvořanstvo. Nejprve ovšem vyzkoušena, a to důkladně. Vždyť se měla oním zařazením dočkat neslýchaného povýšení, ona, hloupá děvečka svých sester; pozoruhodná a spíš nápadná jen tím, že bytostně věřila v to, co druzí uznávali jen s určitými rozpaky, pokud to vůbec připouštěli, ale co bylo záhodno zachovat ve vážnosti alespoň pro hlavní masu lidí, kteří potřebují okázalý vzor, jestliže nemají vlastní kázeň přirozené úměrnosti a dobré vychování; vzor, před jehož přesvědčivostí by se rádi a třeba jen na oko skláněli v pokoře. Popelčina víra se měla stát volavkou zástupům. I tak, v této prostomyslné představě chytráků, byla její víra přece jen už oceněna, byť i nízc.

Ale jakým způsobem chtěli dvořané použít své návnady? Z nadhozených slov a z toho, co jsem znal o dvorském uvažování, jsem srozuměl asi tolik: občanům se bude tvrdit a pomoci umělých

představení dokazovat, že Popelka následkem víry a ctností, ryze dvorských, dosáhla vysokých milostí od královského syna (ne ovšem sňatku, to by byla neodpustitelná profanace!), milostí, které stojí za to, aby její příklad byl následován. A dvořanstvo se zaskví novým leskem v podobě dávno zapomenuté a nepochybně i co do významu. Také Popelka se stane neviditelnou jako králevic a namísto ní se bude slavit jakýsi svatoušek, tak jak oni ho vidí. Co by pak skutečně udělali s Popelkou na hradě, zatím jsem si neuměl jasně představit, ale opravdu jsem se toho bál. Dosud žila svobodnou bídou; dřina jí nepřipadala nesvobodnou, dokud si mohla po svém myslit a vyjadřovat se a dokud měla svůj kout. Nyní to ale bude přinejmenším vznešené vězení.

Jakmile jsem o tom jednání zaslechl, běžel jsem rozrušen k Popelčiným sestrám, téměř strachy bez sebe, že tam už Popelku nenajdu a rytířsky tvrdým rozhodnutím odhodlán vyrvat ji třeba nezákonně z nepoctivé ochrany. Ale ukázalo se, že Popelka je dosud doma. U dvora se mělo teprve rozhodovat v několika zasedáních o bližších podrobnostech plánu – vždyť šlo o znovuzískání ztracené moci a vlivu na lidi pomocí toho podivného děvčete, které jim, jak se říká, samo spadlo z nebe do klína. Zatím měla zůstat Popelka doma nenápadně zajata, neznepokojována příliš sestrami. Měla to být také ochrana klidu před možným šílenstvím, v jehož počátečním stadiu, jak věřili, se to s ní stalo; nesmělo dojít k jeho dovršení, – přece by mohlo pak narušit připravované divadlo! Prohlubovali ji pouze v takzvaných ctnostech, nudných, protože dostatečným kdekákému pokrytectví a neschopných spotřebovat jen díl jejích sil, kypících přes okraj pouhého člověčenství.

Mně samotnému byl přístup dovolen na výslovnou Popelčinu žádost. Jak mne to potěšilo! Pokud se týká Popelčiných ctností, byl jsem uznán za neškodného a moji úctu ke královskému synu lidé znali; byl jsem pro ni nejednou veřejně posmíván. Ale mně bylo jedno, co si kdo o mně myslí, hlavně jsem byl rád, že získávám čas právě tak jako dvořané, abych mohl důkladně případ promyslit a připravit nějaký plán na záchranu Popelky.

Ó, mimo mne to tehdy nikdo netušil, ba ani strůjci zamýšleného zločinu (ano, tak to nazývám!) si neuvědomovali, s jak velkým vkladem lidského osudu tu hodlají manipulovat způsobem nenáležitým. Co by asi bývala vynesla ta hrubá ekonomie, kdyby se byla uskutečnila? Vidíš, Popelko, a to jsi nevěřila pro vlastní dobrotu v jiného ducha těch zlých! Mají ho v šatech, ve smíchu, všude. Ale předstírají opak. Mají na to právo? Kdo jim je dal? Kdy, kde a jak to zodpovědí? –

Ale nyní mám popsati nejpodivuhodnější noc, jakou jsem kdy zažil a k níž snad nikde není obdoby. Přesněji bych měl říci zažili, neboť úkazy, které jsem viděl, slyšel a i jinak pocítoval, bych nebyl mohl vnímat sám od sebe, kdyby nebylo Popelky, která jako by na řadu chvil zcela pohltila cosi podstatného, nejcitlivějšího z mé bytosti a sdílela s ní vlastní nevýslovné zážitky úplně bezděčně, pouhou vyzářující silou.

Tento stav promísení a společného rozvlnění, který se uskutečnil jedné tiché tmavé noci, daleko převýšil každé jiné spojení mezi námi, kterého bych si byl mohl přát, neustále k ní přitahován. Vyžil jsem v něm svou lásku do dna a tvrdím, ač se to bude leckomu zdát nevěrohodné, že to, co v obvyklém prožitku lásky, jak jej znají lidé, by bylo hrubým porušením, ba zvráceností: kdyby žena totiž spočívala v mužově náruči, ale duchem v objetí jiného, a kdyby tedy tělesného druha v té chvíli ani nevnímala a jen trpně mu dávala blaho – tvrdím, že tato zrudnost nebyla ohavností v našem případě, ač se zde skutečně vyskytla. Protože příklad, jež jsem uvedl, a také můj vlastní tehdejší zážitek, jsou tak základně rozdílné, že se ani srovnávat nemohou, jako nelze ztotožňovat let vrženého kamene s letem ptáka. Oba lze na okamžik spatřit jako letící černý bod, ale i předmět je jiný, i pohyb je různý, jiná je příčina pohybu i jeho snaha.

Naše duchové promísení bylo tak dokonalé, že jsem o jejím nejmítrnějším sklonu nejen věděl (což se ve shora jmenovaném případě nestává, a je-li odchylka nevěry přece uhádnuta, způsobí okamžitě rozvrat), ale dokonce jej sdílel s mocným vzrušením, jakého jsem byl jen schopen. Stupeň schopnosti je to velmi závažný, neboť směs našich niter, našich dvou bytostí, byla značně nesourodá. Vždyť i naše vzájemná přízeň byla dosti různého rodu –

Abych učinil jasnějším, oč šlo, pomohu si opět přirovnáním: smísím-li dvě hrsti zrněk, jednu hrst lehkých a jednu hrst těžkých, a do směsi, ležící v klidu, fouknu ze vši síly, tu těžší zrna se pohnou jen málo, zato lehká běží daleko a možná, že se i nadnesou, ač síla dechu byla pro obojí druh stejná. Tak to bylo i s námi. Já, těžší zrno, byl rozechvěn po samu mez své možnosti, a přece, jak vím, jsem nezažil hloubku Popelčina chvění ani její vzlet, ač dech podivuhodného zjevu nás zasáhl oba stejně. Dech zjevu, jímž se ona vznesla nadlehčena svou touhou a k němuž já se vzepjal stržen jí, pokud jsem byl s to se s jejím citem a poznáním sblížit a zažít tu událost, já, těžké zrno, nevyschlé dosud ze vši vláhy země.

Před oknem do naprostého ticha z hloubi zašuměl strom. Slast dosud mi neznámá nás zalila. Přitulili jsme se bezděčně. Po dlouhé chvíli, po neurčité hodině odbíjené srdcem, tlumeně zahřmělo. A ještě jednou, dvakrát. Pak jiný, ale stejně tichý úder byl tak mocný, že zatřásl celým domem jako zemětřesení. Báł jsem se, ale Popelka se chvěla rozkoší.

„Kdo mluví?“ – tázala se, zdálo se, že samého ticha, které dlouho po tajemné bouři tkvělo mezi námi. – Ale pak bylo ticho porušeno několikanásobným zavanutím, podobným vzduť pláště či smyčcové hudbě. Popelka se usmívá:

„Královské dostaveníčko – ? Slyším jeho struny v týle –“

„Nejsou-li to cikády?“ – ptám se, sám neslyším nic jiného.

„Rozeznávám dobře, co je jeho a co není,“ – šeptá Popelka. „Ó, královský syn mne navštívil.“

„Příliš v něco věříš a pak se ti to zdá! Vždyť jej nevidíš!“

„Není třeba vidět, je-li člověk s to vědět. Neumíte naslouchat.“

Zaslechl jsem pak opravdu břeskné zatroubení. Snad to znamenalo, že pohyb královského průvodu je u cíle? Pohlížím zvědavě mříží okénka do tmy, ale nespátřím než ji, ač náhle mnoho očekávám od takového ruchu. Jen sem tam přelétlo trochu jisker a zhaslo, podobných poplašeným svatojánským muškám, které zpravidla nesvíí v tak tmavé noci, jež by je právě potřebovala. Lucerny průvodu jsou asi z opatrnosti zhášeny. Což to není tajné dostaveníčko? (Jak hluboce musely spát Popelčiny sestry, že nezvěděly o ničem, co se tu dělo, dokonce s takovou hojností zvuků a s takovým úsilím vášně!)

Jako by mi chtěla pomoci tam, kam jsem nemohl dosáhnout, objala mne nitrem, to jsem dobře cítil, zahalen láskou, která již nerozeznává jiné vzdálenosti mezi sebou a milovaným, kromě možné vzdálenosti něčího ducha, jenž by se tomu druhu lásky vzpíral. Já se nevzepřel –

A od té chvíle, jak který stav se zmocňoval její duše (stav způsobený přibližováním a vzdalováním se královského syna, přitahovaného její touhou jako ona jeho, až k dotykům bytostí nemohoucích se domluvit jinak než těmi prazvláštními, nikde jinak neslychanými a nehmatanými projevy –), každý částečně vnikal i v mou bytost a byl jsem všeho účasten, jako je zvuku účastno ucho, umístěné v dosahu jeho chvění, ale nějakou překážkou zbaveno možnosti vnímat zvuk přímo a absolutně. Přitulen k ní jsem čekal, co mi sdělí dalšího.

Dívám-li se na ni jako člověk umístěný vedle ní, vidím, že tiše sedí a ani se nehýbe; ale upadnu-li ve spojovací proud té divné lásky, cítím, že se zmítá jako řeka venku před domem, plná vírů. Až mi to působí bolest. Vybavím se – a vidím, že je klidná. Zavěsím se opět a cítím, že se zmítá jako nahý plamen, slabě ovanutý dechem. A plamen šumí, zní různými zvuky. Postřehuji, že v ní cosi stoupá nezadržitelně vzhůru, ale nejen poměrem umístění, nýbrž i mohutněním síly vzletu. Přimkl jsem se úzkostlivě, takřka

hrůzou z možného zániku tím napětím své nepoddajné přirozenosti. Ale záhy jsem byl uvolněn neodolatelně a nabyl jsem hluboké, prostorné vážnosti.

Po chvíli, spojen s ní, zaslechl jsem hlas a na víry jsem zapomněl. Hlas z dálky – a přece bych přísahal, že tato dálka byla někde v nejbližším pomyslu mezi námi –, hlas jasný, velitelský zároveň, hlas, který mne nesmírně vzrušoval už kouzlem svého zabarvení. Ale nerozuměl jsem jedinému slovu.

Tato smutná slabost mé bytosti, marně se vzpínající k dokonalému poznání, mne usvědčovala z nevyvinutého chápání. Jako slepé novorozené zvířátko hmatá má bytost dosud nejasně kolem sebe a jen trpně se seznamuje s novým prostředím, kam byla neočekávaně povolána.

Zároveň jsem pochopil, že Popelka se přestala zmitat a že vnímá jasně. Patrně slyšela slova, a nejen zvuk řeči jako já, a slovy živila svou rozkoš, která se v ní usídlila. Co jí asi sděloval? Neboť to byl hlas královského syna, poznal jsem jej! Byl jasnější než tehdy na plesu a nepřerušován mou roztržitostí, ale pro zmíněnou slabost mé duše a snad také z důvodu tajemství mezi nimi dvěma, stal se mi nesrozumitelný. Co jen jí sděloval? To jsem se nikdy nedověděl. Jen to mi prozradila tato nezapomenutelná chvíle, žitá až do morku kostí a po krajní mez vědomí, že jeho zdánlivý monolog byl vlastně jejich dialogem, neboť mezi tím, co mluvil, ona odpovídala mluvou mlčících úst a mísení obou řečí bylo nepřetržitě, ač by se zdálo, že je činným jen on. Bezpochyby ale řeč jednoho bez druhého v té chvíli ani nebyla možná. – Hlas posléze se opět utišil. Ticho pak nastalo tak hluboké jako ticho všech tich a my v něm byli visutí – –

Opravdu nevím, jak dlouho trvalo, neboť neobsahovalo čas; snad okamžik, snad většinu té noci... Popelka se položila zpřímá na postel. (Seděli jsme na pelesti, neboť neměla ve světnici židli.) Hledím na ni, ponořen opět do proudu obapolné souvislosti, a tu vidím, jak se pozvedá – přesněji řečeno: je pozdvižena. To s ní jistě učinil královský syn! Visí ve vanutí něhy, které sám vnímám

jen slabě, vtisknut do peřiny jako kámen v okamžiku, kdy Popelka je proměněna v nevidanou krásu. Její víčka se chvějí a slzy stékají po tvářích. O mně neví – –

Udržel ji tak chvíli. Žel, pád nazpět následoval, jakmile ustalo šumění hudby. (Uvědomil jsem si, že hrála, teprve když skončila.) Pád byl pro ni asi strašlivý, protože zůstala chvíli jako mrtvá. Souvislost mezi námi byla přerušena a div odešel. Když Popelčin nevidomý zrak přešel přes mne, zděsil jsem se představy, že za okamžik uvidí – Vbořil jsem hlavu do schumlané peřiny a hořce zaplakal.

„Příteli,“ – pronesla sípavě Popelka hmatajíc slepě po mém těle. „Nezničil jste to vy, samo to přešlo.“

Líbal jsem její ruce do vysílení a svíral jsem dlaněmi svou vlastní šíji, která byla raněná. Byl bych křičel, kdybych se nebál, že se uslyším. Po přidušeném sípění Popelčina dechu jsem poznal, že statečně trpí, nehýbajíc už pak ani rukou; tak byla zesláblá žalem z opuštění. Za dlouho konečně vzdychla:

„Takový je návrat!“

„Jaké jen kouzlo tě drželo?“ – ptám se nedůvěřivě a tiše.

„Proč kouzlo?“ – podivila se. „Cítila jsem přece ruce, kterými mne podpíral.“

Neskonale smutná se posadila a spustila nohy na zem. Všiml jsem si poprvé, že její nohy jsou zvláště utvářeny, jakoby promnuty k jemnosti, kterou prozrazují, pravděpodobně schopné i dotyků nehmotných. Protože vím, že Popelka nikdy neměla čas na to, aby pěstila své tělo, musil jsem myslet na to, že je už svým zrozením schopna jiného růstu a vývinu, který druzí v sobě nevypestí ani za celý život. Je tu výsada – proč? Nemohla by prožít jistá svá utrpení a zůstat svěží a jemná, kdyby jí nebyla předem udělena jakási nevyzpytatelná určující milost, schopnost smetat všechnu špínu pod hladinu čisté mysli, aniž by ji zakalila. A kdoví, jaké propusti pak rozevrou samo dno, takže jako by zla ani nebylo.

Četla mé myšlenky a prohodila:

„Ano, věřte tomu, že aniž ústa otevru, mé tělo mluví celé. Nyní

jsem teprv pochopila, co mi říkal na plesu: – Mlč. Tvá bytost mluví a ty ji stále překřikuješ. –“

Přiznám se, že jsem to vůbec nepochopil a že to ještě dnes dokonale nechápu. Mám hloupou vlastnost: dokud neztvárním své pocity v rozumnou myšlenku, nevěřím v ně, a to brzdí moje chápání. Pouze některé podivuhodnosti vnímám jaderným pocitem, ale nedovedu je objasnit lépe než oním pojmenováním; připouštím, že jsou možné a u ní například již hotové. Však podala později veřejně důkaz, že jejím nohám je lehké vejít tam, kde ostatní zarazila nepřekonatelná tíseň.

Nyní jsme tu tedy seděli smutní, nespojení a opuštění ode všeho neobyčejného. Královský syn jako by byl odešel. Trvalo značnou dobu, než opět nastalo naše vnitřní spojení. Její nohy přelila vláha. Co to? Cožpak jsme byli venku u řeky? Nebo mne smysly matou už tak nesmyslně? – Byl to ovšem zase králevic – A ač pevně a k sobě sevřené, náhle jsem cítil Popelčiny nohy jako dva sloupy u vchodu do prázdného domu, do domu vyvoleného nejvzácnější návštěvou, jako dvě křídla zavřených dveří, jimiž se stínovitě opět vhroutil vítr – jeho vítr, který prve vanul neviditelným pláštěm i stromem. On, náš král, provanul teď celým Popelčiny tělem, neviditelně v něm zaplápolal jako plamen bez palčivosti, jako vítr bez chladu, jako proudící voda bez mokrosti, sám absolutní pohyb vhroutěný ve vyprázdňenou strnulost, jako se do vzduchoprázdné vývěvy vplouží nový vzduch. Popelčina (i má, má –!) bytost prochvěla se v páteři až do nejvnitřnější podstaty – –

Trvání nevyšlovného úkazu bylo bez míry a následovala je opuštěnost stejně nezměřitelná. Za čas však nastal takový proud pocitů, obrazů, zvuků a událostí, že bylo nad mé síly si zapamatovat vše, a zápisy, které jsem o nich měl jako o všem, co zde nyní rozvádím, jsou nenávratně ztraceny. Spálil jsem je kdysi v trestuhodné slabosti strachu, aby nepřišly do nepovolaných rukou. (A nyní, hle, stejně o všem musím psát. Duchovní zbabělost je nejvíce trestuhodná!) Popelka zajisté vše prožívala v plné síle vědomí,

122

123

což já, pouhý stínový soupeřník jejích prožitků zde dokládám svým svědectvím, a žila už navždy od těch chvil docela proměněná ve svém niterném skrývání.

„Co s tebou udělal? Bojím se!“ – řekl jsem jí posléze omámen. Přikryla mi rukou ústa.

„Přicházíš. K té chůzi jsem omyl tvé nohy. Všechny přísliby splňuješ,“ promluvil nyní i pro mne zřetelně hlas, jeho hlas.

„Nic jsem neslíbila,“ odvětila na to Popelka váhavě.

„Vzal jsem tvůj slib, aniž jsi chtěla, učinil jsem ti násilí.“

„Proč? Zboříš mne docela –“

„Chci se s tebou zasnoubit!“

„Se mnou? Děsím se! Nejsem hodna!“

„Zalíbilo se mi právě v tobě, neboť jsi přišla s touhou.“

„Chceš mne sevřít do úplné nicoty?“

„Rozšířit. Do naprosta.“

Co to všechno znamenalo? Nemohl jsem se ptát. Snad to vyzvím sám sebou, až přijde vhodný čas. V nadšení, ba vytržení (musím to tak nazvat, ač se tolik bráním proti ponížení rozumu –), které jsem tu s nimi prožíval, byl jsem stále jen jako naslouchající za dveřmi. Nemohu dál. Bylo mi jen dovoleno stát se svědkem, snad abych mohl o tom psát. Je to nutné? Patrně, nevím však pro koho. Nestarám se o to, vím-li v jádru, že psát musím, tedy chci. Kdybych to neměl dělat, zrazovat tajemství, královský syn by mi v tom jistě zabránil; je přece tak mocný – Popelka byla pokorně skloněná; ale pojednou se vztyčila a skoro vykřikla, a tak úzkostně:

„Raději ne, můj pane, mně stačí tvá láska tak, jak je! Neopouštěj mne už nikdy, ó pane, ale tohle ne, to ne! Nesnesu tak těžký dar od tebe, skácím se tou tíhou nazpátek! Má slabost se ti možná zpronevěří – lidé by se to pak dověděli a spílali by mi – a ty, ty bys pak odešel! Mám takový strach! Ne z tebe, ani ne z nich – ale sama ze sebe!“

Tu se v nás obou zatemnilo těžkou lítostí, bolest jako by až duněla v prostoru, kde se příhoda odehrávala. Popelka byla ude-

řena královcem s hněvivou silou a svalila se bokem na postel. A novou ranou pak byla shozena z postele na zem, na kolena.

„Ještě strach? Vřak já tě přinutím!“

Královcův hlas zněl přísně a zblízka, slyšel jsem jej v samém středu prsou. Pak zazněla hlučná fanfára, ačkoliv trubače nebylo vidět. Královcův průvod bezpochyby čekal venku, aniž jsme si to uvědomili. S ním je vše tak podivné, nevysvětlitelné a jiné než kterákoliv událost tohoto světa.

Fanfára se vzdalovala a my zesmutněli usednuvše na posteli opět vedle sebe. Dlouho jsem držel Popelku v náruči a úsilovně přemýšlel o tom, čeho jsem byl dosud účasten. Venku pravidelně šplouchala voda a kolem nás i ve mně to bylo pojednou tak obyčejné jako jindy. Docela jsem se trochu zastyděl a začal pochybovat o domnělém prožitku. Což jestli jsem spal? Ale ani jako sen se mi to nezdálo věrohodné. Dotkl jsem se nenápadně Popelky několika otázkami a ona se na mne rozhněvala.

„Ano, tak to je,“ – rozkřikla se. „Vy všichni nevěřící ve mně živíte ten strach, neřkuli, zabijíte sebe i mne. Jaký vy jste mi to přítel? Chraňte se sem ještě někdy přijít!“

Když ale viděla, jak se má tvář propadla tesknou, zas se usmířila a chtěla si se mnou pohovořit o dnešní události, aby mi potvrdila její skutečnost. Nakonec jsem se podivil, neboť jsem se dovedl o svých pocitech daleko lépe vyjádřit než ona. Protože ale vím, že je jindy právě její výrazová schopnost daleko delikátnější a bohatší než má, usoudil jsem, že ji poslední zkušenost zasáhla daleko hlouběji než mne, a to tak přímo, jako jestřáb uchvátí svou oběť, která se už nestačí ani naposled rozhlédnout, a když náhodou vypadne z jeho drápů, neví, kde to vlastně byla, když byla uchopena, a kudy ji nesl a kde je teď. Trochu ji sice zarmoutilo, že mi nemá co říci, ale víc kvůli mně než sobě.

„Kéž byste mohl být, můj příteli, všeho účasten! Ačkoliv mne opustil, já ani teď nic neztratila, dále ve mně sídlí jako vzdálená touha, které není možno odolávat. Trvám – trvám – – ! Zůstanu!“

V čem? Jak? To mi opět nedovedla vysvětlit. – Nevím, jak dlouho události trvaly ani kdy jsem odešel a kudy. Ale od toho večera ještě pevněji než ode dne plesu mne obklíčila jistota, že začínám být nejen divákem, ale i přímým účastníkem nového, dosud mi neznámého způsobu života. A ta jistota, ač plnější záhad než mé dřívější malé sebevědomí, nesla mne tak lehce, jak jsem nikdy předtím nesen nebýval.

Seděl jsem doma nad svými zápisky. Obracím listy a od řádky k řádce procítám. Od řádky k řádce domýšlím a nemohu se domyslit konce. Přemítám o svém divném dobrodružství, zatím to nemohu jinak nazvat. Jsou-li události posledních dnů i pro Popelku překvapující, ale samozřejmě cestou k cíli snad částečně osudovému, ale jistě alespoň z polovice svobodně zvolenému, nemenuji je pro sebe prozatím jinak než dobrodružstvím, i když mám chvílemi tísnivý pocit, že se mne dotklo až příliš hluboko, ba že má moc převrátit celý můj dosavadní život. Nerozhodl jsem dosud, je-li ode mne zbabělé, nebo hrdé, bráním-li se onomu možnému zvratu. I když připouštím, abych byl účastníkem dosud mi neznámého zážitku, lišícího se podstatně od jiných zkušeností vnějších i niterných, nemyslím, že je nutné zcela se mu oddati a snad dokonce jen proto, že se mu vzdala žena, kterou miluji. Vše, co je bytostně její, uctívám, účastním se toho, ale nenásleduji slepě... Rostu ze svého kořene a nikdo nemá práva mi jej podtít proti mé vůli, není-li vrahem. Doufám, že mne nikdo pro tuto mou příkrost nebude vinit ze strachu. Ale snažím se dojít od rozporů k pojetím. Údiv přiznám.

Opravdu to není strach, co ve mně vzbudil královský syn, ten kouzelník. Vždyť on se mi ukázal svou existencí jako s ničím nesrovnatelný, a přece souměrný ve stylu nějaké nadřazené polohy. Proto nadřazené, že se může sklonit do obvyklé úrovně přiro-

zeného dění a v ní se pohybovat, kdežto opačným směrem (nízkost k němu) by tomu tak mohlo stěží být. A proto souměrný, že se pohybuje s jistou logikou i při svém zvláštním, jedinečném způsobu, který se zdá jen v obyčejné lidské úrovni nelogický, náhodný a halucinační. Jestliže mohl člověk jako já sledovat existenci tohoto vskutku královského zjevu v celé řadě událostí, brzy pochopí jejich usměrněnou cílevědomost, ač cíl sám mi dosud zůstal skryt.

Pozoruhodné je, že jeho důstojnost se udržuje bez násilí a skrupulí pouhou skutečností nezměrného citu, řeknu přímo: lásky – skutečně nezměrné v porovnání s každým i do extrému vystupňovaným citem lidským, lásky, kterou je člověk přímo ohromen ve chvíli, kdy se jej dotkla. Tento projev důstojnosti, tak velice tichý, sklání člověka víc než jakékoli suverénní projevy moci jiných vládců, které známe, projevy, i při své často nesporné monumentalitě učiněné přece jen v našich mezích a – musíme si to přiznat – obsahující v sobě vždy také zrnko směšnosti jako vše lidské, díváme-li se na ně ze všech stran a jakoby z rubu. Kdežto zde se pouhá láska našeho královice zmocňuje člověka naprosto, a každý soud a odpor se v ní rozplyne jako vosk zapálené svíčky. Je možno ji konstatovat, nikoliv ji posuzovat. Pohlcuje! Povznáší!

To je další znamení výlučnosti, neboť lidská moc naopak druhého snižuje – je to její hlavní příznak. A pak, každá pozemská moc potřebuje své drobné a drobnější vykonavatele, a tím už hned v zárodku slábne (při zdání růstu fyzickým pomnožením), neboť se zároveň činí na svých sluzích závislou. Kdežto syn královský může existovat se svou mocí tak sám jako nekonečná noc či nekonečný den a pouhá jeho existence všechno ovládá, aniž kdo ví jak. Poznal jsem, že tomu tak je přes nevěru mnohých tajných i zjevných králevicových odpůrců ve městě. Neřkuli, že jejich příliš úsilovné popírání podezírám z opaku, z podvědomé víry v něj, která se jen sama sebe hrozí a za sebe se stydí –

Bezprostředně následující dny prošly klidně. Popelka ke mně byla velmi laskavá, a jako by se snažila nebyť mi na obtíž svým

výlučně osobním zaujetím, mluvila se mnou jako dřív, nežli se zjevil královský syn, o všech možných jiných věcech. Přesto jsem se děsil přibližujících se trudných událostí, které jí asi připravuje dvořanstvo. Zamítla můj strach pokorným osobitým úsměvem, který jí tak slušel.

„K tomu snad již nedojde,“ – pravila. Proč? Myslíla snad na smrt?

Tedy jsem umlkl, ale doma o samotě krátil jsem často svůj spánek zajisté marným a zbytečným přemítáním, co pro ni udělám, neboť jsem dosud blíž neznal úmysly lidí, svírajících kruh kolem ní, a nebyl jsem ani s to určit předem zbraně a úskoky, kterých užiji.

A tu zničehonic se mi jednoho rána doneslo, že do města přichází výzva z hradu, a to opět výzva přímo od královského syna. S příměsí vtipů a anekdot, které jsou kupodivu vymyšleny rychleji, nežli se jasně rozvine událost, které se týkají, bylo mi z různých stran sdělováno asi toto: královský syn si přeje znovu shromáždit v taneční síni všechny účastníky a hlavně účastnice nedávného plesu – kvůli ztracenému střevíčku neznámé ženy, své vynikající tanečnice. Všechny dámy musí ten střevíc vyzkoušet, a které se hodí na nožku, ta bude považována za neznámou, v níž se králevici zalíbilo, a bude vyznamenána přede všemi: stane se jeho nevěstou.

Nastalo ovšem takové vzrušení, že je naše město už dávno nezažilo, a především byl zmatek mezi ženami. Kupodivu nikoho nenapadla otázka, zdali byla ta dáma jednou z našich žen a zda vůbec některá z nich by se hodila za královskou nevěstu. Nevím také, zdali si vůbec kdo uvědomil, co mně bylo nejnápadnější, že se totiž vůbec nikdo nedotkl tak závažného faktu, jako je neviditelnost ženicha. Jak na to mohly zapomenout starostlivé matky? Zdálo se, že usilují o vznešenost a bohatost zabezpečení svých dcer tak vášnivě a (contradictio in adiecto!) tak abstraktně, že zapomínají na samo děvče a neznámý osud, jemuž ji vrhají napospas. Ale dívky jako zmámené neměly nikdy takovou chuť obětovat

se, jako když se objevil na obzoru neurčitý fantóm bohatého sňatku. Při kdejaké příležitosti se zpytovaly drobné krásy nohou našich žen, a dokonce s bujnými šprýmy: nohy víceméně ne dosti způsobilé k ozdobě jakéhokoli trůnu byly náhle shledány dosti okouzlujícími i pro tak nevšedního milence, kterého si lidé, ač byli na plesu kolem něj celou noc, nedovedli ani představit, ba považovali jej občas při rozhovoru docela nepokrytě za jakýsi div ne obludný zjev, aniž se jej proto báli.

Ženštiny se chovaly jako slepice: nasyp jim bohatěji za ostnatý plot a jsou ochotny do krve si rozedrat pařáty (později se to stalo doslova! –), jen aby uchvátily tučné zrno. Možnost stát se bez námahy královnami posedla naše ženy takovou pýchou, že všechna děvčata šmahem byla odhodlána zapřít své dosavadní milence pro tak výhodný sňatek. Ostatně to není nic neobvyklého. Více pohoršovaly případy vdaných, jejich ochota dát se ihned rozvést, kdyby se na ně usmálo štěstí. A vdovy? Ty se už vyhýbaly všem ostatním a pěstily si doma nohy mastmi, tajemnými koupelemi a cviky, aby je měly štíhlé a elastické. Byly příliš zkušené, než aby ponechávaly náhodě i to málo, co mohlo být pečlivě připraveno. Všechny ženy, které tehdy byly na plesu, si všimly, že neobyčejný střevíček je jaksi nadprůměrně útlý. I nastalo neslýchané mučení a šněrování nohou a mnoho pláče nad dobře urostlými pevnými podstamenty. Většina jich pak jela do hradu v kočáře ani ne tak z okázalosti jako spíš proto, že ubohé nápadnice trůnu se sotva držely na svých zmrzačených nohou.

Nebožačky netušily, že pro vklouznutí do Popelčina střevíčku je tu jiná než fyzická obtíž a že na vhodné utváření nohy většinou nestačí ani jeden lidský život. Nevěděly, že mezi nimi a Popelkou je pomyslná propast, propast velkého oddání a zároveň velkého osvobození a že je nutné umět nejprve nad ní tančit, tančit i tam, kde pevná půda mizí – – A tu jsem poznal, že je možné být nebojácným a troufalým spíš z hlouposti než z vědění a že mnohé chytrosti a mnohá sebezapření, přihlédneme-li důkladněji, se objeví více trapnými než hrdinskými.

Když jsem řekl Popelce o králevicově návěští, nevypadala potěšena. Docela jako by zestarala.

„Přede všemi?“ – zašeptala s očima rozšířenýma strachem.

„Tančila jsi také přede všemi.“

„Ach, vy nevíte – v této věci! – Touhu je možno zjevit všem, ale nikoliv její naplnění! Nikoliv vyznamenání!“

Nejasně jsem cítil, že má asi pravdu. – Ještě jsem byl u ní, když přišli dvořané, poplašení královským rozkazem, který nenadále přerušil jejich jednání s Popelkou a přinutil je k spěchu uprostřed nerozhodnosti. Ač ples byl jim dobrou příležitostí, aby se mohli zas jednou lidem připomenout, jeho následky se dostavily proti jejich vůli a opravdu nepředvídaně. Ta ničemnice z onoho plesu, která způsobila tolik nepřijemností hlavně jim! Kdyby ji jen znali! Však by se už postarali, aby na ples nemohla! – Zatím sdělovali Popelce některé podmínky, za kterých se bude moci také zúčastnit vyhlášené slavnosti. Už při této příležitosti ji chtěli ukázat veřejnosti, využít velkého shromáždění lidí a svěst poněkud jejich zájem na svou stranu. Jednou z podmínek bylo nezúčastnit se zkoušení střevíčku jako jiné ženy, neboť k nim nepatří.

„Však jsi také netančila, děvčecko,“ – smáli se posupně a pohrdavě. „Vpašujeme tě tam potají.“

„To vám nemohu slíbit,“ – pravila.

„Jakže? Ty bys měla odvahu?“ – rozhorlil se dvořan. „Ty se vzpíráš uposlechnout našich rad, které ti tu dáváme pro větší čest a slávu –“

Nedokončil, neboť Popelka jej přerušila:

„K jaképak službě mne to chcete přinutit, má-li začít neuposlechnutím královice?“

Ta věta je udivila.

„Což on ti něco rozkázal bez našeho vědomí?“

„Jeho veřejný rozkaz týká se i mne, mne především.“

„Jak to? jak to? Snad nechceš říci, že jsi byla na plese?“

„Můj ples byl veliký!“ – řekla zaníceně. A pak náhle zlomeně: „Ach, běda mně.“

Dvořané se na sebe překvapeně podívali a zároveň jeden z nich tajným posunkem naznačil, že mají vlastně co dělat s bláznivou ženskou. Ovládli tedy svůj hněv, usmívali se úlisně a doráželi na ni jeden přes druhého nesmyslnými otázkami, zřejmě jen za tím cílem, aby ji co nejvíce zmátli, a tím se něco dověděli o jejich tajných myšlenkách; napadlo je totiž náramné podezření, že šílená má cosi za lubem, čím by je mohla ve své pomatenosti bezděčně kompromitovat. Viděl jsem jejich strach a byl bych jim tak rád řekl: – Ona je to, ona je ta královská tanečnice, skloňte se před ní, hlupáci! – Ale musil jsem mlčet. Zde nebylo místo ani čas k odhalení tajemství, jehož zjevení je jen a jen ve vůli královce.

Po marném dorážení, na něž posléze už Popelka ani neodpovídala, rozhodl jeden z dvořanů:

„Zkrátka, na slavnost ji nepustíme.“

Výmluvně pohlédli na mříž v okně a zaslechl jsem tiše pronešené slovo „stráž“. Věznění Popelky mělo tedy začít už dnes? Stál jsem v koutku zmaten, nevěděl, co počít, a nemohl jsem se odhodlat k odchodu. Popelka mne vzala jemně za ruku, stiskla ji, vedla mne ke dveřím a tichounce mi sdělila, víc nitrem než ústy:

„Nebojte se. Shledáme se až na slavnosti.“

„Vždyť nemáš šaty!“

Rekl jsem to nejmarnější, myslím, co jsem mohl říci, neboť především šlo o věznění. Ale vzpomněl jsem si v tom okamžení právě na to, jak byly tehdy rozdupány na ulici. Bylo to věru symbolické.

„Škoda, ale nevádí.“

To už mne však musela propustit, neboť zvědavý dvořan se chystal nám naslouchat.

Ovšem, že jsem prožil hrozné dny až do večera slavnosti. Kdykoliv jsem míjel smuten Popelčin byt, vždy jsem uviděl přede dveřmi stráž a v okénku Popelku, usmívající se na mne a klidnou jako anděl. Mluvit se mnou nechtěla. – Sestry byly schovány hanbou ze stráže. Jen občas oknem Popelce nadávaly.

Konečně ve významný večer, když už kočáry rachotily na hrad a ostatní obyvatelstvo města uzavíralo v ulicích sázky na vítěznou nožku nebo se, hlavně v ženských kroužcích, zabývalo zlobnými pomluvami vdov a hněvy rodin, v nichž se vyskytovaly dcerky na vdávání, plížil jsem se úplně zoufalý k Popelčinu bytu s nejhlupejšími myšlenkami. Chtěl jsem zabít stráž, vyломit mříž, běžet do hradu, a jestliže mi všechno selže, veřejně tam prohlásit, kdo je Popelka, i kdyby mne za to měli zavřít do blázince. Především jsem však chtěl zapřísnit královce, aby přerušil zkoušení střevíčku, dokud ona není vysvobozena a přizvána. Trapný je zmatek pocházející z nevěry: jak to, že jsem věřil, že by vůbec někdo jiný než Popelka střevíček obul? Míra nevěry je vždy jen dočasná, ale jakou spoušť dovede přesto nadělat, byť i jen v mysli samotáře! Co všechno se mi tenkrát honilo v hlavě!

Ale když jsem přišel k domku, našel jsem jej prázdný. Křídlo, kde bydlily sestry, bylo zamčeno, ty už byly na hradě se svými ubohými nohami. Nahlédnuv mříží k Popelce, uviděl jsem jen uklizenou světnici, ale Popelka tam nebyla. Polekal mne nápad, že ji přemístili jinam. Ale když jsem uviděl stráž, přecházející pravidelně kolem okna, uposlechl jsem pokušení, a jako by se nechumelilo, řekl jsem:

„Jak se daří Popelce?“

„Vidíte přece, jak je spokojená, leží si tam –“ – odpověděl a dával se oknem do komůrky. Nevěře sluchu ani očím, podíval jsem se dovnitř ještě důkladněji, ale viděl jsem opět pouze prázdnou komoru. Strážný voják stál za mnou a díval se také. Ohlédl jsem se na něj strachuplně, ale uviděl jsem jen jeho dobrosrdečný úsměv a uslyšel slova:

„Je to ale hezká holka. Škoda, že chce být andělíčkem.“ Načež mi s opatrnou důvěrností pošeptal: „A oni ho z ní udělají náramně brzy, to mi věřte,“ – dodal zesmutněle a pokýval hlavou. Porozuměl jsem, co tím chtěl říci, a ve svém vyčerpání sil bych se byl snad

rozplakal, kdyby tu nepůsobil srážlivě jiný cit, který mi vmlouval, že se tu děje konečně zas jednou něco neobyčejného. Neboť Popelce se může zřejmě dařit jen v neobyčejném. V obyčejném zdá se ponejvíce ztracena. A tady neobyčejné bylo, že Popelka tu opravdu nebyla, ale on ji viděl. Nebo to jen předstíral? Podívám se do síně a vidím – dveře Popelčiny světničky jsou dokořán a vítr jimi mlátí o stěnu. Ale jakmile vešel vojín za mnou, dveře zničehonic byly pevně zavřeny, jak svědčilo zalomcování jeho silnou rukou.

„To víte, co mohu já. Rozkaz je mým živobytím.“ Pokyvoval vážně a věrohodně.

Já se už ovšem přestal divit čemukoli. Jisté je, na to mohu přísahat, že jakmile vojín vyšel ze sínky, Popelčiny dveře byly opět otevřeny a mlátily o zeď. V zamčeném křídle sester plačtivě vyl pes. Abych se ujistil, že vidím, vlastní rukou jsem ty dveře zavřel a běžel úprkem na hrad. Byl dosti vzdálen od města. Z hradní věže se ozývala píseň trubačů a zdálo se mi, že se výsměšně třepetá nad městem. Podle rozchvívajícího mne zvuku to měli být asi trubači z králevicova průvodu v oné kouzelné noci. Nějaký člověk pospíchal od hradu a křičel:

„Právě začali! Už zkoušejí!“

Když jsem konečně dospěl k hradbám, byl jsem oblit zástupem, který tu čekal na zprávy, a dostával jsem se pak dopředu jen krok za krokem. Stál jsem už u vnitřní brány, když sluhové počali razit cestu několika kočárům, vracejícím se do města. Byly to vozy prvních odmítnutých nevěst, vesměs se staženými záclonkami. Několik zvědavých zlomyslníků se pochytilo tajně vzadu za vozy, aby mohli první zvěstovat, které domy ukrývají děvčátka ztroskotaných nadějí. Ale později se ukázalo, jak přemnohé z oněch žen se ani tehdy nevzdávaly a jely pouze zařídit další taktická opatření k novému útoku na významný střevíc. Neboť tu bylo to největší, co se dalo ukořistit: místo královny. Ženy šlely chtivostí a neváhaly se ani zmrzačit. Poučeny prvním zkoušením nebo jen jeho sledováním u druhých, domnívaly se, že poznaly teď lépe nedostatky svých nohou a snažily se je v poslední chvíli napravit. Ještě než

jsem se dostal do sálu – trvalo to do noci – dověděl jsem se z hlučného hovoru pozorných slídičů kolem, že se některé už vracejí s novými nadějemi.

Zahlédl jsem mezi nimi i Popelčiny sestry. Zdalipak si doma všimly, že Popelka zmizela? Neviděl-li vojín, sotva jim bylo dáno, aby viděly. Byly velmi vzrušené, ale to byli teď všichni. Viděl jsem je i potom v sále při druhém zkoušení. Způsobily pořádný skandál, neboť „úprava“ jejich nohou byla takového druhu, že se projevila přes pečlivé skrývání. Ó já dobře znal jejich tvrdou nelítostnou vůli, byla všeho schopna, i krutosti k nim samým, dalo-li se na ní vydělat. Však také svým činem všechny překonaly: jedna si uřízla palec, druhá patu. Hle, k jakému bláznovství došly, nevědouce, že se nejedná o zkomolení lidské bytosti, ale o ztvárnění toho základního, na čem celý člověk spočívá, a že toto ztvárnění je dílem ducha, a nikoliv tělesného násilí. Ale vždyť nikdo z poplašeného zástupu nevěděl o tom, že se tu mělo stát něco, co přirozeně vyplynulo z předešlých událostí, známých mně jedinému ze všech lidí ve městě – že to mělo být jen dovršením, a radostným! Já, který jsem poněkud znal, co mohlo vyplynout z posloupnosti onoho tajemného, sem ústícího dění, jsem se zmaten a pln strachu blížil k osudné síni uprostřed hradu. Vytlačován skoro rytmicky krok za krokem obřím dýcháním rozčileného zástupu, mlčelivý a úporný jako nenápadný posel, který skrytě pašuje klíč k tajemství a k odhalení šaleb, konečně jsem byl postrčen vpřed a prošel dveřmi do sálu.

Vypadalo to tam jako v soudní síni. Na umělém schodišti narychlo vybudovaném pro tuto příležitost seděli v řadách dvořané, odstupňovaní jedni nad druhé dle jejich vlastního měřítka, neboť ono nesouměřilo svým řádem vůbec s jejich vztahy ke královskému synu. Byl nad nimi sice, ale jaksi mimo ně, vnímatelný, ale neviditelný jako vždy. Napadlo mi: je-li co bez mezí, stává se to nejasným. – V půlkruhu kolem sálu stáli i seděli při zdech ostatní, abych tak řekl, laičtí účastníci rozvláčeného dramatu. Mluveno přímo a pravdivě, neviděl jsem mezi nimi o nic horší láji, nežli

byla ta, co seděla na vyhrazené tribuně. Přihlíželo se s napětím už trochu pouvadlým vzmáhající se nudou a únavou. Vypouštěli ze svého středu jednu ženu za druhou a bylo jich neslýchané množství. Jak to, že měla ta samičí spousta vůbec odvalu předstírat, že celá ta hromada beznadějných těl se na plese skutečně vytančila s tajuplným vládcem, že odechod jich všech byl ve znamení úděsu z lásky a že ony všechny cestou ztratily jakýsi podivný střevíček, který nikomu nepadne? Zděsil jsem se hromadného cynismu, s nímž se tu rozehrávala nestydatá hra, protežovaná dvořanstvem, které první mělo vidět v králevicově výzvě cosi děsivého, nepozorovatelně smrtícího pro znesvětitele; oni měli se zapřísaháním a s pláčem lidi varovat, aby se nedopouštěli lži a licoměrnosti v čemkoli, co se i jen letmo dotýká králevice, který ovšem hned viditelně netrestá, ale ponechává takové lidi zvůli události, jež usmývají každého tam, kam patří dle hesla „svůj k svému“, i kdyby cestou letěl po hebkém sametu vánků nejrajštějších zahrad. Zatím ale protežovali tu slavnost, hanobící takto nejposvátější událost v říši – zasnuby samého králevice, které vlastně měly být jen tajnou a soukromou událostí jeho a té, která k němu nutně byla tažena silou své i jeho lásky. Neměli při výzvě ohlásit: jediná ztratila střevíček, nechť ona jediná se také opováží jej obout? Výzva je sice pro všechny, ale běda chamtivosti (i duševní), stavěné na odív jako láska! První potrestání se ovšem uskutečnilo veřejnou ostudou marného úsilí, jenže lidé chápali hromadnost tohoto nezdaru jen jako jeho oprávnění, jako samozřejmost. A proto dál a dál se panny i nepanny dle své povahy blížily bojácně i odvážně, ba i s veselostí, zakrývající přece jen strach z neúspěchu (ne před králevicem, ale před veřejností), k pódiu ve středu sálu, kde ležel vyzývavě doličný předmět, Popelčín střevíček.

Jeho vyhloubení je neúprosné. Pokoušely se jej marně naplnit zbytnělými nohama, plochými chodidly, velkými kotníky, zakřivenými prsty, příliš vyklenutým nártem – Už to byl div, že střevíček zachoval svou něhu, znásilňován stovkami úporných snah, hrubě napínán, často po nezdařeném pokusu zlostně odkopnut a nako-

nec ještě i zkrvavený stopami hrozných operací Popelčíných sester, které jej obouvaly jedny z posledních.

Přišla chvíle, kdy žádná žena už nevyšla z řady. Chvíle vrcholící krize – – Do trapného ticha se ozval rozhořčený ženský hlas:

„Tato obuv není k potřebě! Vyhodte ji na smetiště!“

Bylo to, jako by si zástup tím opovážlivým výkřikem oddychl, jako by se tu náhle objevila možnost zbavit se zodpovědnosti jen trochou odvahy. Ale vtom promluvil králevic tak jasně, že to všichni slyšeli:

„Je to zcela prosté, noha má být živá.“

Slyšeli, ale nerozuměli. Počalo se šeptat všelicos. Jak živá? Oni, skuteční lidé, nejsou tu někomu dost živí? Je snad více živé jakési monstrum, které nikdy nikdo neviděl a jehož jménem se tu s nimi hraje ponižující komedie? Kdo ji scénoval? Zlostné oči se počaly soustředit k lavičím dvořanů a slavnost málem skončila hromadnou a velmi citelnou urážkou jejich důstojnosti. Jenže jim bylo souzeno zmizet z jeviště o něco později a mnohem bezvýznamněji, jak si ostatně zasloužili. Vzbouření, reptání a hlučení náhle přerušil výkřik jedné velmi vážené dámy, ještě stále více dotčené osobním zklamáním než hromadným pobouřením:

„Jakýpak je to král? To bychom si daly! Dnes má každý slušný člověk vozidlo, neřkuli královna. K čemu je jí třeba nohou?“

Někdo se zasmál.

„Vážení občané a občanky, vysvětlím vám princip celé věci, skryté tajemství – – začal povzneseným tónem svou řeč první dvořan. Ale než se dostal dál, přehlušilo jej poloposměšné a polorozhořčené repetění a ojedinelé výkřiky, a tak se v chaosu a halasu propadlo uchystané kázání, a škoda ho! Byl jsem hrozně zvědav, jak překrotí význam králevicova zkoušení.

Potom jedna dáma dostala z rozčilení křeče a stala se aspoň tím zajímavou. Byl to snad jediný úspěch dam toho večera. Konečně se dav vyčerpal, rámus ochabuje, nastává skutečná únava. Mělo se stát něco neobyčejného a nestalo se nic. Lidé viní pořadatele z podvodu a zesměšnění a nepomyšlí, že hlavní vina je

přece jenom v nich samých. Potácejí se a začínají se mračit jeden na druhého, snad aby se alespoň něco dělo. Nesmyslná pomlčka, položená těžce na shromáždění, přitahovala extázi nebo ránu. V té chvíli jistě ani jediná z přítomných osob by nedovedla odhadnout, co se může stát v příští minutě a může-li se vůbec ještě něco vyvinout z tak chaoticky deprimovaného stavu. Ale vtom jsem uviděl Popelku –

Mihla se nenápadně mezi zástupem, bosa, ve své obnošené sukni a stanula vedle mne. Hleděla ustrašeně a smutně na zakrvácený střevíček, někým ztracený a ostatními v opovržení zatracený. Pak sklonila hlavu, zavřela oči a zašeptala trpkými rty:

„Ztracený dar – Ztracení pýchy – – Co je v opovržení, je pro mne – – Zjedná-li mi milosrdenství – ?“ – a vykročila k pódiu.

Ale právě v té chvíli se nahrnulo mezi ní a střevíc tolik lidí a v takovém pohybu, že se nemohla dostat kupředu. Jestliže se už jednou rozhodla, uměla si pomoci: zvyklá lézt po kolenou, neboť příliš často umývala podlahu, doplížila se takovým způsobem nepozorována až na místo. Ale když vystupovala na pódium, tu jeden z dvořanů, klidně pozorujících chumel lidí a čekajících, až se utiší, vykřikl údivem:

„Hledme ji, ta šílená! Ona si jde přece pro královskou korunu!“

Tím upozornil na Popelku celý sál. V mžiku byla obklopena. Vystoupila nahoru a hledí na střevíček s posledními rozpaky. Jeho královské vyhloubení zůstává. – Musí přece přijmout její chodidlo i přes tu krev – pomyslím si, roztřesený strachem. Už jej obouvá – – Noha v něm sedí pevně. Popelka sahá do kapsy nečivajíc se na nikoho; vyjme z ní druhý svůj plesový střevíček a obouvá jej na druhou nohu. Vida, napadlo snad někomu, že záhadná tanečnice měla mít vlastně druhý střevíc u sebe jako další důkaz? A bylo to tak prosté. Při oné trapné události s mladíkem vypadl asi střevíček hned ve světnici z truhličky a Popelka jej pak schovala. Stála nyní tiše vzpřímená a čekala –

Kdosi se rozesmál na celé kolo, napětí se protrhlo. Roste smích jako nad podařeným žertem. Ozývají se veselé výkřiky:

„Hledme, Popelka! – To je přece ta služtička od řeky! – Přišla nám na rozchodnou zatančit – ‚když se ty dřeváčky šněrovaly‘ –“

Podivil jsem se znovu: což ti lidé nic nevidí? Radují se ze skandálu, že služka jde také obouvat střevíc, a nikdo si neuvědomuje, že jej obula – Zamrazilo mne z jejich zastření. Zareptal jsem:

„Ona jediná – její nohy jsou živé!“

Naštěstí mne nikdo neslyšel, neboť by se byli snad ještě víc rozesmáli. Nyní se vrhá k Popelce jedna z jejích sester se zlověstným výrazem, přetínajícím kolmo vrásky potlačované tělesné bolesti. Je zadržena smějícím se davem. Ale Popelka nevidí a neslyší nic. Hledí tam, kde trůní ve svém tichu královský syn. Teď se pohnul. Přibližuje se k ní a praví jasně přede všemi:

„Buď mi nevěstou, zalíbilo se mi v tobě.“

Popelka se bázlivě usmívá – Zvolna umlká kolem smích. Nyní konečně lidé začínají chápat, že se to stalo – – V ustrnutí se už nikdo neodvážil promluvit, ba ani se pohnout. Pak dvořané v němém zmatku vstali ze svých míst a přední z nich vymrštil výhrůžně rukou vzhůru a s roztaženými prsty, jako by se pokoušel něco uchvátit a zároveň se toho hrozil, kymácel s ní a vykřikl:

„To je lež! Mámení! Kacířství! Buď proklet!“

Pak vyšel ze síně a za ním ostatní dvořané –

Královský syn s Popelkou tkvěli uprostřed lidí, nořili se v sebe a nic jiného pro ně nebylo. Přeblažené kochání! Jejich bytostí se duchovně províjely a utvářely cosi neskonale jednotného, tichého a zářivého. Snad jsem to tak vnímal jenom já; pronikl mne známý nepopsatelný vliv Popelčina stavu. Byl jsem nesmírně šťastný. Každý, kdo by byl věděl o mé lásce k Popelce, byl by asi v té chvíli soudil, že ji ztrácím. Mně ale nic takového nenapadlo. Byl jsem opravdu nesmírně šťastný –

Tu se ale lidé hnuli, a jakmile se tak stalo, už se nezastavili. Počali se beze slova valit ke dveřím, plní hrůzy, nakonec to vypadalo jako úprk. Přitom někteří pánové, dříve nežli utekli, ukláněli se Popelce bázlivě až k zemi, ba zdálo se, že jim ani zem není

dosti nízká. Byli to titíž, co se jí před malou chvilkou tak překrutně smáli – –

Pomalu a pozpátku jsem odcházel i já, jeden z posledních. Nemohl jsem odtrhnout oči od světlého místa uprostřed síně, kde stáli, zahaleni ve svou nekonečnou lásku – lásku, která posvěcovala i mne ubohého – – královský syn a Popelka.

9

Ale mé odříkavé štěstí trvalo jen do té doby, než jsem si uvědomil, že jsem zůstal navždy sám – – Popelka už z hradu nevyšla. Bydlila prý v té části králevicova příbytku, kam ani dvořané nesměli vstoupit. Nejzajímavější novinkou bylo povídání o tom, že prý je dvořanům zakázáno zúčastnit se očekávané svatby, že budou přítomni pouze jako ostatní obyčejní lidé, bezvýznamně a beze všech výhod a důstojenství. Co všechno nevědí povídkovky! Farizejové se ovšem nakonec přizpůsobili svému osudu, i když se jim vůbec nelíbilo. Nevím, zda rozhněvali královici svým chováním při slavnosti Zkoušení střevíčku nebo zda se tu projevila jeho dávná nechuť k nim, ale pokládal jsem jeho hněv za docela spravedlivý. A navíc: tou změnou se mi náhle vysvětlila úloha znesvěcení: bylo mu dovoleno v mezích času zhotovit pozadí pro věc svatou, aby tím více vynikla. Vír událostí přenáší z místa na místo prach země, aby sluneční paprsky pronikající jím měly možnost něco ozářit, co je viditelné lidskému oku, a staly se tak samy patrné.

Druhý, o kom jsem věděl už napřed, že nebude na svatbě vůbec, byly Popelčiny sestry. Jejich hrozná rány, vlastnoručně způsobené ziskuchtivostí, nechtěly se prý hojit. Chodily o berlích a bylo jim velmi zle. Jejich dlouholetá otrokyně jim byla vzata a nikoho jiného se jim nepodařilo najmout na práci, protože událost s Popelkou otevřela trochu lidem oči a kdekdo jimi opovrhoval, i když leckterý z těch soudců nebyl o mnoho lepší. Nakonec, ježto byly přece jen ostatním lidem bližší a srozumitelnější než

138

139

Popelka, se na to zapomělo a ony žily pak zase dál v úctě a bohatství až do smrti, obsluhované ctižádostivými chudasy.

V tomto čase jsem těžko snášel kolem sebe lidi. Jestliže jsem vyšel z domu, tedy jen v noci, a tu jsem zamířil obyčejně k řece. Proseděl jsem hodiny na břehu v nestálé lítosti. Chvillemi mnou totiž otřásla až v srdci bázeň ze všech těch dějů a hrůzného osamocení, ve kterém jsem se nenadále ocital. Ale táhlé vlnky dál a dále tekoucí, jakoby odnikud a nikam, a stále stejně živé, tišily mé trýzně a obrušovaly cit. A spojování představ, dosažené úsilovnými oklikami v labyrintu myšlenek, zprvu roztřesené, ale posléze rytmické, pomáhalo odplavit mé smutky jako ta řeka, vlnou za vlnou. Až po chvíli, strženo někde vírem jako ona, znovu ztratilo svou pravidelnost a bezvolný šroub stesku se opět hroužil v smutnou hlubinu –

Jen zřídkakdy jsem trávil část noci namísto u řeky kolem hradu. Slýchal jsem ze dvora různé neurčitelné zvuky jako z jiného světa, prodlevy ticha a hlasy. Tam dole pod hlavní budovou bylo všechno jaksi obráceně, z levé strany se stala pravá strana a naopak. Objevovaly se občasně změny v perspektivě, také v barvách, pokud je bylo ve tmě vidět, prosté děje se nevyvíjely, ale spíše střídaly, drsné bylo chvílemi hladší než hedvábné třásně – a tak podobně. Vypadá to podivně a nesrozumitelně, jak vidím nyní, kdy to po sobě čtu, ale ať mi každý věří, že jsem na takové věci pohlížel a také si s nimi nevěděl rady. Nebyla to přece jen horečka, která mi to zjevovala? Ne, bylo to předdvoří hradu. Snad obrana, která měla leckoho zastrášovat. Mne to lákalo svou zvlátností.

Nevěděl jsem určitě, v které části budovy se nachází králevicův výlučný byt, ale věřil jsem, že tam, kde se na vzdušném pozadí ostré čistoty a nezemského jasu chvěly linie nejstarších věží, způsobily k tomu, aby byly smazány v okamžiku, jakmile zavelí ten, kdo se jimi obklopil, zpola obrysem, zpola hádankou.

Jednou, bloudě opět v noci kolem hradu, jsem se tolik zasmušil, až mne bolelo u srdce. Nebylo oč opřít mysl, a to přece ještě do jisté míry musím, dokud neumím snášet samotu. Zdálo se mi,

že mne dusí mlha, která vystupovala z rybníka pod králevicovým křídlem, vzdáleného prý tak daleko za hradbami, že ho ani vidět nebylo. Pouze jej v noci naznačovala ta mlha. Znenáhla se stužky vystupující páry snížily v kratší předivo, roztažené do šíře a věnčící zdola polokruhem královské zdi. A posléze se mlha kutálela jako oblak a byla stále tmavší, jako by se kouřilo k většímu a většímu zatemnění celé budovy.

Nedbale jsem pozoroval úkaz nepřikládaje mu významu. Opřel jsem se o strom, malátný a zoufalý.

„Popelko, Popelko, jsem chudý!“ – zanařikal jsem. Hned nato jsem si pak pomyslel: Popelce byla jakákoliv chudoba jedním ze zakřivení cesty k dalšímu cíli. A čím ji řešila – hmotnou i duchovní? Vždy tichou obětí. Ano, je možno člověku ještě níž, než jsem teď já – Jen kdybych ji mohl uvidět! Či už mi navždy bude jen snem, ničím a nikdy nezašlým příznakem myslí, neboť mé dílo jde pouze s ním – !?

A tu na pozadí z mlh jako by se otevřelo nějaké divadlo: uviděl jsem nahoře na hradbě v plném světle malé nádvoří, uzavřené sloupovým ochozem. Na nádvoří byla několika stupni vyvýšená plošina, volná ze všech stran, shora krytá klenutou stříškou, která spočívala na útlých sloupcích. Na plošince v prostém křesle seděla nebesky krásná Popelka a na jejím klíně spočívalo děťátko. Kolem tohoto malého chrámku, který ji osamocoval, stálo několik postav v bílých řasnatých šatech a tyto postavy se soustředěnou vážností braly do rukou odnikud přicházející bílé růže a házely je na Popelku a na dítě. Podivil jsem se, ba polekal a vykřikl na ni:

„Odkud to dítě? Což byla už svatba?“

Otočila se na mne a usmála se:

„Vy sem vidíte? To není mé lidské dítě, to jsem teprv já, rozumíte? Nehleďte na vše tak pozemsky. Já i dítě je pouhý obraz; zde je všechno jinak. Vy tedy vidíte mé slavení?“ – dodala jaksi rozpačitě.

Nerozuměl jsem ničemu a nechtěl rozumět. Bylo mi cizí, co jsem už s ní neprožíval, a hrozil jsem se, že nyní tomu bude stále

tak. Podivné bytosti házely své růže, některé květy zůstávaly viset ve vzduchu a jiné padaly níž, takže jimi byla Popelka celá obklopená. Nesnesl jsem to a zavolal znovu:

„On stále přichází? Ještě i teď?“

„Bydlí se mnou ustavičně,“ – zněla odpověď.

„A já jsem sám –“

„Vyšla jsem o něco napřed, jsem jiného rodu; ale vy nás zrcadlíte. Jen –“

Nedopověděla, snad proto, že jsem se v témž okamžiku zamyslel chtěje netrpělivým rozumem rychleji uhádnout konec a význam pronášené věty. Ale jakmile se z touhy a oddání stala pouhá úvaha, celý obraz se pojednou začal ztrácet, až zmizel docela a ztratil pro mne smysl.

Každý návrat na totéž místo v následujících nocích mne jen rozrušoval. Nemohl jsem se už upnout čistě a bezvýhradně na představu následování. Zatím jsem byl tedy pouze opuštěn a tím trudným pocitem opilý až k mdlobě. Vycházel jsem od té doby raději ve dne a na místa, kde bylo mnoho lidí; v noci jsem se snažil spát užívaje všech možných prostředků. Už jsem jen toužil, aby bylo po svatbě co nejdříve a všemu konec. Tak jako tak, musí to skončit, přece se nezblázním!

A jednoho dne byla pak vyhlášena svatba.

Od časného rána jsem bloudil stejně v myšlenkách jako v odlehklých končinách cest. Vraceje se za tmy, neboť svatba se měla konat v noci, uviděl jsem jako ve snu ten shon po městě, vozy jedoucí na svatbu, prapory, kytice – Přicházím pozdě na stanoviště, poslední vůz vyjíždí a pěšky je daleko. Skočil jsem do rozjetého vozu, do toho posledního, a vtlačil se do něj násilím, tak byl přecpán. Jen tak tak bokem přisedlý nedíval jsem se na lidi, s nimiž jedu, a oni na mne hubovali a nejraději by mne asi shodili

na dlažbu, neboť jsem překážel. Vzhlednu konečně ze svého zahnaného sevření a tu vidím: město hoří! Hoří – bez plamene. Rozzhavují se vazby střech a věže se kácejí. Vykřikl jsem hrůzou. Ale vysmáli se mi:

„Což nevidíte, že je to ohňostrož? Dočkali jsme se slavného dne.“

Ale já byl přesvědčen, že oni nevidí totéž co já a že je všechno spáleno. Byl jsem kvůli Popelce už zvyklý, že vidím leccos jinak než druzí lidé, proto se není třeba tomu divit.

Jeli jsme přímo do chrámu, kde se měl odbývat svatební obřad. Neviděli jsme ale téměř nic. Popelka sice vcházela, to vím, a všiml jsem si také dívek, když na ni civěly bledé, pohrdavé i s očima plnými slz. Ani nadpřirozené zakončení „Slavnosti zkoušení“ nedovedlo zahladit v koutcích těch povrchních myslí pocit přece jen hmotné ztráty jakéhosi blaha také čistě hmotného, a tedy i žárlivosti.

„Proč právě ona? Podle našeho není ani hezká,“ – šuškalý zlostně mezi sebou. „Je jako stín.“

Já ji ale viděl opět jinak než druzí, tiše zářící a podivně silnou. Zdála se poněkud udivená, jako by chtěla říci:

„Což tohle jsem já?“

„A musíš přiznat veřejně, že tohle jsi ty!“ – pomyslně jsem si a bylo mi líto sebe sama. Ó umřít steskem, když se dívka loučí se všemi! – a přitom nikoho necítí, snad jen v ní se mísí v neviditelný smutek hra tisíce hlasů se zněním džbanu, jehož víno se již nalévá k přípitkům –

Vnímám jsem při tom pochodu do tajemství strašnou silou královice. Připadalo mi, že nejde vedle ní, ale obklopuje ji vycházející zevnitř – zevnitř jí samé. Podivné a nepředstavitelné společenství, ale cítil jsem je až na dno své poddajnosti, ano, poddajnosti, neboť tak daleko už mne přivedla má nepatrná královská dívka! Spočinul jsem naráz v uklidňujícím proudu onoho záračného stavu, kterého se mi dostávalo vlivem Popelky náhradou za obvyklé sebevědomí. V proudu, řekl bych nelidském, a pravděpodobně působí-

cím i ztrátu mé viditelnosti, neboť lidé po mně šlapali. Ale současná výhoda slasti nadobro rozmetávající starý známý pocit osobní pýchy smazala veškerou možnost ponížení. Přitom si dovoluji opět a opět velmi přesvědčeně tvrdit, že onen stav nebyl opojením ani mdlobou, naopak tak jasným vědomím sebe, jakého jen je člověk schopen, poprvé se nevzdáváje svého já za cenu jistých hmatatelných vlastností, které jej vrhají, jakmile se s nimi ztotožní, do víru ostatního hmatatelného a zařadí jej do mlhoviny plné odporů i řádů, přitom neznající svého původu ani cíle. Zahlédl jsem své obvyklé lidské přívlastky jako tak neskutečné a mimotné (třebaže sounáležitě místně, když připustíme, že místo vůbec něčím je –), že mi nepřipadalo ani bolestným, ani ponižujícím, i kdyby byly rozkopnuty co hromádka prachu. Při tom jsem vnímal jako jedinou pravou skutečnost jen Popelku a královici, zářivý plod s jádrem plným síly, která právě působí, že onen plod září uvnitř i vně ztrácející přesné obrysy tím neobyčejným bytím světla, které nikde nekončí a odnikud nevychází, světla absolutního – A od té chvíle stala se mi představa Popelky navždy neodlučitelnou od světelného nekonečna, které je Jeho.

Zdánlivě opět stržen zpátky do obvyklého, všem lidem společného existování, zaslechl jsem šuškaní:

„Jaké zklamání! Což ani při svatbě neuvidíme Popelčina ženicha, obludu plesu?“

„A svatební průvod? Tohle je nějaká svatba?“

Šuškaní se rozvíjelo v hlasitější reptání a ozývaly se stále pronikavější věty:

„Proč odstranili dvořany? – Kde je oltář? – Což nebude obřadů?“

„Uvidíme vůbec něco? Jaký podvod! Všechno hradní je jen podvod!“

Za všeobecného hluku kráčela Popelka vážně a pomalu k zácloně tvořící jakousi oponu před rozdychtěným davem, který čekal na své divadlo. U samé opony se Popelka zastavila. Napětí nyní zdusilo hluk. Popelka se nehýbala, stála tu dlouho za všeobecného

ticha, sama ze všech nejtíší. A záclona se také nehýbala, jako by tak měla zůstat navždy.

Dav nesnáší ticho. Čím déle trvá, tím jako by se odíralo a sláblo jako vymílaná hráz proti vrozenému náporu vln divoké přírody. Lidé počali tleskat, potom dupat. Myslím, že by se nikdy nebyla stala taková nepřístojnost, kdyby tu byli přítomni dvořané jako takoví, ti uměli dělat pořádek! Ale – jak už jsem se zmínil – byli z vůle královice sesazeni a vmíseni mezi obecný zástup (snad příliš předčasně?) – a neočekávaný vývoj události v chrámě, pro ně tak potupné, je počal nesmírně bavit a dodávat jim naděje. Snad nemysleli, pošetilci, že královič opustí tu, kterou omilostnil mezi všemi nejvyšším významáním? Jaké měli vůbec ponětí o jeho důstojnosti ti, kteří ho měli znát nejlépe, představující se lidem už div ne jako samotní královičové namísto sluhů?

Byli to oni, co začali hlasitě a rytmicky bruchet:

„Opona! Opona! Opona! – –“

Lidé se hned smáli:

„Primadona je před oponou, nemůže vejít.“

„Nevěsta je opuštěna, kde zůstal ženich?“

Smáli se nahlas, rozváznější občané volali k pořádku, ale dupání sílilo a děvčata už docela drze ječela:

„Popelcééé utekl ženíííí!“

Nastal hrozný zmatek. Lidé vstávali ze svých míst v lavicích a hrnuli se k zácloně míjejíce a strkajíce Popelku, jako by ji už ani neviděli... Vstal jsem a utíkal s nimi, polekán, že ji povalí. Celý kostel se proměnil v jedinou hmotu těl, vlnících se a radostně řvoucích:

„Ženicha není! Ženicha není! Není královice ani krále!“

Zdalo se, že i samy zdi tak volají.

Tu jsem se smutkem pochopil, že u nás nastala osudová chvíle, kdy se dovršila dlouho potlačovaná, ale nezmarná touha lidských rozumů (ke kterým jsem přece i já patřoval, nežli jsem poznal Popelku a královice jinak než tímže rozumem: přímo). Touha, aby už nebylo nutno zabývat se onou neviditelnou a nehmatatelnou

obludou, překážející radostnému životu, jak oni jej milovali, bezstarostnému a nesmyslnému jako dřímota, obludou, o které se stále jenom mluvilo, ač nijak nebylo lze se k ní přiblížit pomocí některého ze smyslů poznávajících vše ostatní, obludou, která unikala dokonce tomu nejvyššímu z nich, zbožnému rozumu, nejvyššímu produktu hmoty, jak se domnívali... Ostatně se už dlouhý čas před událostmi opravdu zdálo, že není krále ani královice. Stopy jejich bytí zanikaly. Kdo na ně pomyslel ve městě? Těch několik málo, co zavzpomínali a zasmušili se při večerních besedách? Snad sluhové, kteří byli rádi, že vládnou na hradě sami a kteří by nejraději vládli v celém městě? Nebo městští strážcové snažící se už od kolébky vyhladit z vědomí měšťanů jakoukoliv představu někoho, kdo by je samotné mohl proměnit v bezvýznamné a málomocné? Ovšem, před nedávnem se zčistajasna královič projevil neviděn, nevolán, nežádán (ostatně jaký by to byl královič, kdyby neměl jen a jen svou vůli?), proti duchu doby se vetřel na hrad a způsobil v důstojném životě města cizorodý a nevhodný rozruch, a co nejhoršího – vítězil tu na čas nějakými čarami či neznámým omanným vínem (ano, to asi, rádi si na hradě přihnuli) nad váženým pronikavým rozumem občanů. Naštěstí se mu podařilo nadobro poplést hlavu jen jedné osobě, malé služce, už dříve poněkud slabomyslné, to bylo přece jen pro město zadostučinění.

Jiným a bleskurychlým zadostučiněním byl asi pohlavek, kterého se mi dostalo od jednoho jinak váženého a pobouřeného občana v tlačenici. Řekl mi při tom:

„A to se nestydíte, vy učenče, vyučující ubohé děvče, že jste nedovedl zabránit její hanbě a nechal ji dojít až sem?“

„Nalíčil to schválně,“ zapištěl jedovatě ženský hlas, – „chce jít s ní k oltáři sám. Jinak by si ho, dědka, nevzala. Ale co jí teď pro hanbu zbývá?“

„Tu ji máš!“ – zařval mi někdo u samých uší a drsné ruce vrazily Popelku do mé náruče. Okolo se lidé smáli, ale já je slyšel jen napolo, snově, neboť jsem v tom okamžiku pojal do svého

objetí pouze omilostněné Popelčino bytí a královskou slast, nic víc – A nic míň –

Ale znovu byl nutný návrat do skutečnosti světa, dosud nena-stalo dovršení hromadné pomsty. S Popelkou v náručí jsem jako ve snu uviděl dvě vztyčené ruce, hrozné pařáty, patřící někomu z davu. Byl to asi mohutný člověk, neboť ruce dosahovaly nad pomyslení vysoko. Uchopily záclonu, aby ji strhly – Ale v témž okamžiku strnuly a jakoby uřaty zalily se krví – – –

Zdálo se mi, že ztrácím vědomí – ale zatím jsem je asi naopak nabýval probíraje se ze zlého vidění dočista obrazného. Ohlédnuv se jsem zjistil, že je v kostele celkem ticho; uviděl jsem sebe i lidi sedět v lavicích v pořádku, jen trochu neklidně, a zaslechl jsem za svými zády šeptání dvou měšťanů:

„Svatbu neuvidíme.“

„Ó já ji vidím.“

„Jak to? Vždyť se odbývá za záclonou –“

„Sedám tu již dlouhá léta a prosím o to ustavičně.“

„A kdo vlastně jste?“

„Statečný žebrák.“

„Vida, kdo všechno ví a vidí i skrze záclonu: statečný žebrák.“
– A přišlo mi to k smíchu.

Poté se opět moje smysly odvrátily od lidí a já zjistil, že se nalézám za záclonou. Hned nato jsem omilostněn vlivem Popelky opět spočinul v královské slasti (která byla ovšem slastí její a mou se mi býti pouze zdála, jako vždy –) – a tu já, obyčejný člověk, ubohý, ubohý tvor, nedůvěřivý, zpolíčkováný, nevědomý a naprosto ne „statečný žebrák“, jsem okusil zázrak Popelčiny svatby s krá-levicem v plné slávě – – –

Ó kdybych byl tehdy zemřel v tom okamžení, kdy jsem zažil onen posvátný symbol, byl bych skončil svůj nedůstojný život důstojně a šťastně, a zůstala-li by stopa paměti v nějakém trva-lejším zbytku po mé ostatní práchni, byla by to vzpomínka na poslední a nejkrásnější chvíli mého života jakoby navždy promě-něného a neobyčejně povzneseného oproti dřívější schýlené nedo-

statečnosti. Byl bych v jásání opustil tento svět. – Ale zůstal jsem naživu, běda mně! A byla to ta prokletá první a poslední vášeň ubohého lidství, která mne zachovala při životě: trocha závisti ve tvaru žárlivosti –

Když se totiž o něco snížil stupeň světla, který jsem si (– patrně svatokrádežně, běda mi! –) přisvojil, zaslechl jsem králevicův hlas, promlouvající k Popelce:

„Miluj mne! Slib mi, že nikomu jinému se už neoddáš.“

A tato královská výzva královského obřadu, která jej ukončila v mém vědomí, bodla mé srdce stále ještě lidsky žádostivé, ještě i tam, kde nesmělo být už více žádáno. A ono, malátné, mne strhlo níž než kdy předtím: zalitoval jsem, že mi králevic – vzal ženu – Jaké prokletí být člověkem!!

V témž okamžiku uviděl jsem se opět jedním z mnoha lidí sedících v řadách lavic před zataženou oponou, lidí smířených s tím, že obřad musí zůstat občanům skryt. Jenže – já viděl – a znesvětil. A proto jsem se cítil nejbídnějším ze všech – –

Ale ještě něco připojím: ačkoliv jsem se domníval, že jsem upadl do bezvědomí strachem o Popelku v té jisté chvíli, kdy vrcholila vzpoura lidí v kostele, a při objevení se oněch zakrvácených paží na nepohyblivé zácloně, nikdy jsem se na to neodvážil zeptat těch, co seděli tehdy vedle mne, a museli by mne tedy vidět ve mdlobách, a oni také sami se nikdy o ničem podobném přede mnou nezmínili, ba ani o vzpouře samé, ani jak skončila. A tak jsem se nikdy nedověděl, co se tehdy doopravdy událo, přiměl-li někdo tak rozvášněný zástup k pořádku, který posléze nastal bez přechodu, a jak jsem se ocitl s Popelkou za oponou. Proto jsem nyní na pochybách, stala-li se vzpoura skutečně, nebo to byl pouhý můj sen? „Konec bezvědomí“, jak bych to nazval, i se zaslechnu-tým rozhovorem dvou občanů, byl jako neurčitý stav, který pocituje člověk obvykle ve chvíli, kdy se navzájem přesahují a kryjí konec spánku a začátek probuzení. Ale proč bych byl usnul právě ve chvíli všeobecného napětí, když Popelka vcházela do kostela obje-vující se poprvé před veřejností jako královna, a ne už jako služka?

To byl přece okamžik zahánějící každou letargii. – Pravděpodobnější se mi zdá jiný výklad: mé nervy, přepjaté několikadenním sobeckým smutkem a jeho přemáháním z lásky k Popelce, pak strachem o ni, jistě oprávněným vzhledem k cynismu obce, a konečně strachem vědeckým z toho, zda skončí slavný okamžik i slavným potvrzením mého tajemného poznání, nebo naprostým zhroucením nadějí hlupáka, oklamaného sugescí a vidinami – mé nepevné lidské nervy přemohla asi krátká horečka, která předvedla shora popsany bouřlivý výjev halucinačně. Proto jsem také před i po vidině shledal situaci v kostele úplně stejnou a klidnou, neboť takové vize, ač ve vědomí naplněny předlouhým dějem, vpravdě prý trvají jen několik vteřin, nejvýše minut.

Ale pozor: tak jako mi ani tento, ani jiný výklad nikdy nedal naprosté jistoty o tom, jak to tenkrát bylo s lidmi, se mnou a s Popelkou, a vzpomínka na tento stav je těžká, nenadlehčená štěstím pravých Popelčiných omilostnění, tak jsem zase nikdy ani na vteřinu nezapochyboval a pochybovat nemohu, že to, co jsem zažil po zázračném vtažení za oponu, se naprosto jistě a skutečně stalo.

Z chrámu se jelo do hradu. Tu teprve začínala měšťanům slavnost. Celé město se tam ovšem nevešlo a většina lidí zůstala kolem dlouhých stolů na nádvoří. Ostatně ti tam dole se asi oné noci nejvíc vydováděli a jejich přípitky královským manželům byly, myslím, nejpřímnější. Spokojí-li se nakonec člověk plným stolem, stává se alespoň dobromyslným. – Nahoře v osvětlených oknech skákaly roztančené hlavy. Viděl jsem, jak se páni vrhali k děvčatům, a slyšel jsem při tom pěknou hudbu.

Já dovnitř veřejného hradu nešel. Usadil jsem se nahoře na hradbách, sám. Byla tma a pozdě, velmi pozdě v noci a má mysl, možno-li tak říci, svíjela se smutkem. Nebyl jsem zcela sám a byl jsem sám. Tělo sedělo opuštěno a bez hnutí, a mysl se podobala vychládající zemi, která dosahuje ponenáhlu mrtvolného stavu měsíce. Krom té pukliny – krom té pukliny – která tak pálí! Jak je možné, že se nehrozím ještě víc poznávaje s jistotou, že oheň, propalující se bůhvíjakou to trhlinou v hrudi, není poslední sto-

pou zemské žhavosti, staré horké pece láv, léta tekoucích a zúrodňujících povzdy jen zem a zem? Neboť jistota mi říká: „Čím dřív umřeš neodvratně jako měsíc, tím dřív tě prožehnu jako slunce. Vzplanutí mrtvoly je pak neodvratné.“ Mám snad svítit?, táže se má hrůza. Jako odpověď pocítil jsem úsměv jistoty, o němž nevím, kde se vzal a proč je. Ale onen úsměv dodává mi chvílemi nové síly tam, kde stará byla vzata. Tento vnitřní zápas, jediný z lidských zápasů projevující se stoupající nehybností – a proto snad lidem neviditelný, jak jsem později měl nejednou příležitost se přesvědčit – učinil mne pouhou neznatelnou součástí tmy.

Náhle se osvětlil jeden balkón, který byl stranou, od sálu dost vzdálený. Vyšla na něj Popelka. Světlo, které ji doslova oblévalo, nevycházelo z otevřených dveří, ale vypadalo jako množství zářivých vlnících se nitek, takže tvořily jakousi světelnou síť, splývající závojovitě po celé její postavě, od hlavy k patám. Bylo to jako tekoucí stříbrná voda.

„Takhle ji tedy vidím naposled,“ – pomyslíl jsem si.

Chvilí stála, jako by se rozhlížela, a pak na mne zavolala. (Ale jak mne mohla vidět v té tmě?)

„Můj milý příteli, proč se schováváte?“

„Vidím vás,“ – odpověděl jsem nesmyslně na její otázku oslovuje ji poprvé slůvkem „vy“.

„Proč se trápíte? Což jste nebyl účasten i mé svatby?“

„Byl – a ztratil vás – svou vinou, ó běda mi.“

„Což nezáleží jen a jen na vás, abyste mne neztratil docela?“

„Vy jste daleko a budete vždy dál. Hle, můj trest.“

„Zde i dál je stále totéž místo.“

„I kdyby bylo, nenajdu vás, jsem prach.“

„Prach prachu dál a dále naznačuje směr. To záleží na vás.“

„A na králevici.“

„Ano, neřeknete-li to trpce jako teď, ale s láskou. Vy nás zcreadlíte. Jen nehleďte vzhůru, dívejte se do sebe a dál a dál tím směrem – to je nezbytné!“ – Dořekla tedy větu, kterou nemohla pro mou roztržitost tehdy ve zjevení s růžemi dopovědět.

„Do sebe se dívat? Na horší prach, na ještě horší prach? Zdá se, že jsem sám jako blázen jen domem těchto zázraků a do smrti sám sebe budu strašit!“ – křikl jsem hněvivě.

„Vy se tím změníte. Prach posléze přece jen shoří, pohledte, a pak – už jen světlo –“

Po těch slovech náhle vzplanula podobna ohnivému sloupu a já vykřikl hrůzou jako zvíře, kterému mizí poslední možnost záchran. Bylo to poslední a nejhroznější pokušení mé zbabělosti; neboť – potom se v té dálce objevila Popelka znovu, živá, neporušená, ještě krásnější a tak mi v srdci blízká, že jsem se dal nesnesitelným zážitkem a novým štěstím až do pláče. – Usmála se na mne a zmizela.

„Královno!“ – zavolal jsem s horoucím smutkem – neboť všechno bylo skončeno!

Také noc. Za hradem se zatřpytilo nebe.

11

Popelka s králevicem zmizela, aniž kdo věděl kdy a kam. Také se o to nikdo nestaral. Příležitosti k radovánkám a událostem přešly, to bylo vše. Však se vyskytnou jiné – Ale já už neztratil jejich stopu. Nevede žádnou cestou, kudy se ubírají povozy a lidé. Je ve mně. Našel jsem konečně klid, nutný k upínání se a k následování – Rozumí tomu někdo? Jde o skutečnost, ne o symbol.

Tyto dva pojmy mají pro mne velký význam, ale jejich obsah zde bohužel nemohu vyložit, neboť nenalézám zatím slov. Snad se mi to jednou podaří, budu-li mít pak totiž ještě zájem na popisování, až budu u toho úplně, až se splní Popelčina předposlední slova: „I vy se změníte –“ do úplné srozumitelnosti, kterou musím uskutečnit sám, jak jsem posléze pochopil. Možná ale, že je mou povinností, abych potom popsal všechno své právě tak, jak jsem to udělal s Popelčím tajemstvím, pokud mi bylo dostupné.

Nedělám teď nic jiného, než přemítám o tom, co zaplavilo

veškerou mou mysl a způsobilo pohromu v jejích starých skladištích, přečpaných zkušenostmi a představami mého dřívějšího života, jejichž, jak teď vidím, pochybným zbožím jsem se cítil donedávna tak bohat a mínil s tím vystačit až do smrti, rozhojňuje pouze tu a tam jeho zásoby dle ustáleného zvyku, jako má obchodník svůj zaručený styl obchodní. Teď mi můj starý materiál propadává skrze prsty jako prach a neznamena už pro mne majetek, ale veteš, která by snad mohla být i nadále dobře prodejná; ale já, jsem-li poctivcem, ji prodávat nemohu, protože vím, že bych jí lidi napaloval.

Ale co teď? co teď? Nemohu přece přerušit veškerý svůj starý vztah k lidem, nemohu se vymazat z místa, které mi kdysi bylo přiděleno, dokonce po mém vlastním úsilí, a dává-li se pozor, jak je i nadále budu zastávat? Uchýlit se, jak se říká, do soukromí? Ale z čeho budu živ? Mám se i tělem stát žebrákem, když je jím už moje mysl? Jenže má mysl tluče pouze a stále na jedny jediné dveře, a dokud se neotevrou, ví, že nezemře hladu. Je živa touhou. S tělem je to zcela jiné a to, co je pro niterný život hrdé, je pro tělesnou závislost mysli zahanbující. Rozpor a boj teprve začíná –

Mohu se odvážit všechno zahodit a rozběhnout se do světa jako hlasatel, jako prorok? Ale čeho? Posledních proměn člověka-zvířete v člověka celého? V člověka-krále? Ale co to je? Jakými zkušenostmi, pochopitelnými ostatním lidem, se budu ohánět? Jak je připodobním zkušenostem obecným? A nejsou-li přece jen tyto mé zvláštní zkušenosti dokladem porušení mysli? Slovem: nezešílel jsem vlastně?

Popelko, cos mi to udělala? Ty, ubohá služtička, jsi mne, filosofa, vytrhla z veškeré souvislosti lidského světa a vlečeš mne v něm kamsi po svých stopách, a přece mimo něj, kde není nic než nesmírný, stejně děsivý jako blažený ráj, pravá oblast našeho královského syna, ale téměř neuznávaná touto naší služebnou oblastí, měšťanskou, pozemskou, logickou.

Jestliže on, králevic, je zde vůbec uznáván – i když ponejvíce s odporem –, a nebyl-li úplně svržen, je to jen tím, že je naprosto

neuchopitelný a tak, řekl bych, rozestřen, že popřený na jedné straně, hned na jiné se vztyčí dvojnásob. Je ale nadevši pochybnost nějaká souvislost mezi tam a zde, mezi viditelnem naším a neviditelnem jeho, souvislost dokumentovaná Popelčíným příběhem, neboť ona je – vzpírám se připustit, že jen byla! – i tam a s ním také ještě čímsi lidským.

Další mou jistotou o tam a zde je to, že se neliší různým umístěním, jak obvykle ta slova znamenají, ale pocitem, který vyvolávají v lidské bytosti, že jsou tedy ne různými končinami, ale různými stavy. Proto jsem mohl říci, že cesta od zde k tam vede mnou, a vědět – nejen věřit – že Popelka a králevic mi vlastně neodešli a že je znovu najdu. A to platí pro každého, kdo by se chtěl zmocnit tajemství lásky Popelčiny a králevicovy i pro sebe –

Skutečně zatím nejsem s to vyjádřit slovy víc o této věci a o změně, která se se mnou děje, a tedy do té doby, než se mi mé pocity a stavy, neuměle popsané v pravdivé povídce o Popelce, ujasní do té míry, aby byly jakž takž schopné ztvárnění v srozumitelnou myšlenku a slovo, odkazuji těm, kdo po takovém slově touží, prozatím tuto povídku.

Smrt
a dívka

Jan
Kameník

Prózy

2

K vydání připravili a ediční poznámky napsali

Robert Krumphanzl a Marcel Kabát

Doslov Eva Formánková

Výtvarný doprovod Adriena Šimotová

Typografie Vladimír Nárožník

Vydalo nakladatelství TRIÁDA,

Podjavorinské 1597, 149 00 Praha 4,

v roce 1995 jako 1. svazek

obnovené edice DELFÍN

Odpovědný redaktor Robert Krumphanzl

Sazbu z písma Torino zhotovil Michal Uhde

V tomto uspořádání vydání první

Tisk Tiskárny Vimperk

Počet stran 256

Vyšlo 1 500 výtisků

Text knihy je přístupný také na BBS knihovny
pro nevidomé. Bližší informace:

David Nebeský – knihovna pro nevidomé

a těžce zrakově postižené,

Platněřská 2, 110 01 Praha 1,

tel. (02) 472 93 26.